



Kaasrahastanud
Euroopa Liit



Eesti
tuleviku heaks

SKEPAST & PUHKIM

cumulus
consulting.

PLANEERIMISMENETLUSES ERINEVATE MÕJUDE HINDAMISE KOOLITUSPROGRAMM 2024–2025

Osaleja töövihik



Skepast & Puhkim OÜ | OÜ Cumulus Consulting

Projekti elluviimist kaasrahastab Euroopa Liit

Sisukord

Sisukord	1
Koolituspäevade ajakava	3
<i>I päev: Asjakohaste mõjude hindamine</i>	3
<i>II päev: Keskkonnamõju strateegiline hindamine</i>	3
<i>III päev: Natura hindamine</i>	4
Lühendid	5
Sissejuhatus	6
1 Asjakohaste mõjude hindamine	8
1.1 <i>Millega koolituspäeval tegeletakse?</i>	8
1.2 <i>Asjakohaste mõjude olemus</i>	9
1.2.1 <i>Ülesanne #1</i>	10
1.3 <i>Hinnatavad aspektid</i>	11
1.3.1 <i>Mõjude näidisnimekiri</i>	12
1.3.2 <i>Ülesanne #2</i>	16
1.3.3 <i>Ülesanne #3</i>	17
1.4 <i>Asjakohaste mõjude hindamise metoodika</i>	18
1.5 <i>Mõjude hierarhia</i>	19
1.6 <i>Asjakohaste mõjude käsitlemise protsess</i>	20
1.6.1 <i>Uuringud</i>	20
1.6.2 <i>Ülesanne #4</i>	21
1.6.3 <i>Osapoolte rollid</i>	22
1.6.4 <i>Seire</i>	22
1.6.5 <i>Ülesanne #5</i>	23
2 Keskkonnamõju strateegiline hindamine	24
2.1 <i>Millega koolituspäeval tegeletakse?</i>	24
2.2 <i>KSH eesmärk ning KSH ja KMH erinevused</i>	25
2.3 <i>Oluline keskkonnamõju</i>	27
2.4 <i>KSH osapooled, rollid ning vastutus, kaasamine</i>	27
2.4.1 <i>Praktiline ülesanne #1</i>	29
2.5 <i>KSH eksperdirühm</i>	31
2.6 <i>KSH etapid</i>	32
2.6.1 <i>KSH algatamine ja eelhindamine</i>	33
2.6.2 <i>KSH programm</i>	35
2.6.3 <i>KSH metoodika</i>	36

2.6.4	Praktiline ülesanne #2.....	38
2.7	KSH aruanne ning keskkonnameetmed.....	39
2.8	KSH menetlus.....	40
2.9	Riikidevaheline koostöö piiriüleses KSH-s.....	42
2.10	Kohtupraktika ülevaade.....	43
2.10.1	Eesti kohtupraktika ülevaade.....	43
2.10.2	Euroopa Liidu kohtupraktika ülevaade.....	45
3	Natura hindamine	46
3.1	Millega koolituspäeval tegeletakse?.....	46
3.2	Natura 2000.....	47
3.2.1	Ülesanne #1	49
3.3	Natura hindamise olemus, üldpõhimõtted ja õiguslik raamistik	50
3.3.1	Natura hindamise olemus ja üldpõhimõtted	50
3.3.2	Natura hindamine KSH raames	51
3.3.3	Natura hindamine eraldiseisva menetlusena	53
3.4	Natura hindamise etapid	53
3.4.1	I etapp – Natura eelhindamine.....	54
3.4.2	II etapp – Natura asjakohane hindamine.....	55
3.4.3	III etapp – erandi tegemine	56
3.5	Praktilised harjutused	58
3.5.1	Lääne-Harju valla üldplaneeringu koostamine	58
3.5.2	Harju maavarade teemaplaneeringu koostamine	60
4	Mõjude hindamise hanke lähteülesanne	62
	Lisamaterjalid	66
	Lisalugemine #1: Asjakohaste mõjude hindamise praktika analüüs	66
	Lisalugemine #2: Keskkonnamõju strateegiline hindamine.....	66
	Lisalugemine #3: Natura hindamine.....	66

Koolituspäevade ajakava

I päev: Asjakohaste mõjude hindamine

Aeg	Teema
9:45	Saabumine, registreerimine, tervituskohv
10:00–11:30	Sissejuhatus kogu koolitusprogrammi Asjakohaste mõjude olemus ja peamised väljakutsed
11:30–11:45	Kohvipaus
11:45–12:30	Hinnatavad valdkonnad, fookus majanduslikel mõjudel
12:30–13:30	Lõuna
13:30–15:00	Asjakohaste mõjude hindamise metoodika Mõjude hierarhia Uuringud ja lähteülesanded
15:00–15:15	Kohvipaus
15:15–16:45	Osapoolte rollid, andmed, digilahendused, seire

II päev: Keskkonnamõju strateegiline hindamine

Aeg	Teema
9:45	Saabumine, registreerimine, tervituskohv
10:00–11:30	KSH ajalugu ja kujunemine KSH ja KMH eesmärgid ning erinevused
11:30–11:45	Kohvipaus
11:45–12:30	Avalikkuse kaasamine
12:30–13:30	Lõuna
13:30–15:00	KSH kohtupraktika
15:00–15:15	Kohvipaus
15:15–16:45	KSH eelhindang, KSH aruanne, kokkuvõte

III päev: Natura hindamine

Aeg	Teema
9:45	Saabumine, registreerimine, tervituskohv
10:00–11.30	Natura hindamise olemus, üldpõhimõtted, õiguslik raamistik, sisu ja protseduur
11:30–11:45	Kohvipaus
11:45–12:30	Natura hindamine ja planeeringud Natura eelhindamine ja asjakohane hindamine ning erandi rakendamine
12:30–13:30	Lõuna
13:30–15:00	Natura hindamise erisused sõltuvalt planeeringu liigist ja tasemest Natura hindamise praktika, kohtulahendid, näited ja praktiline harjutus
15:00–15:15	Kohvipaus
15:15–16:45	Alternatiivide võrdlemine ja kumulatiivsed mõjud Praktiline harjutus ja grupiarutelud Kokkuvõtte ja tagasisidestamine



Lühendid

AOA	asjaomane asutus
EL	Euroopa Liit
KeA	Keskkonnaamet
KeHJS	keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadus
KeM	Keskkonnaministeerium
KeÜS	keskkonnaseadustiku üldosa seadus
KliM	Kliimaministeerium
KMH	keskkonnamõju hindamine
KSH	keskkonnamõju strateegiline hindamine
LiD	linnudirektiiv (Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta)
LKS	looduskaitse seadus
LoD	loodusdirektiiv (EÜ Nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta)
PlanS	planeerimisseadus
RT	Riigi Teataja
SPD	strateegiline planeerimisdokument
VTK	väljatöötamise kavatsus
ÜRO	Ühinenud Rahvaste Organisatsioon

Sissejuhatus

Planeerimistegevus ja sellega kaasnev mõjude hindamine on pidevas muutumises. Samas on planeeringute kehtivusaeg võrreldes näiteks arengustrateegiatega märksa pikaajalisem. See tähendab, et planeeringut koostades tuleb suuta ette näha tulevikus avalduda võivaid mõjusid.

Asjakohaste mõjude (AKM) hindamise kohustus tuleneb planeerimisseadusest¹. Mõjude hindamise praktikad on aga olnud erinevad. Samuti on ennekõike viimastel aastatel hakatud nende hindamise vajadusele rohkem tähelepanu pöörama. Arutelude käigus planeerijate ja mõjude hindajatega on leitud, et senine praktika vajab täpsemat kaardistamist.

Kui keskkonnamõjude ja Natura hindamisele on seaduses sätestatud kindlad reeglid ning olemas on juhendmaterjalid, siis asjakohaste mõjude mõiste puhul on seadusandja näinud, et see tuleb sisustada iga planeeringu puhul eraldi. Samuti on ebaselged AKM-i ja keskkonnamõjude omavahelised seosed.

Seetõttu on Regionaal- ja Põllumajandusministeerium tellinud koolitusprogrammi planeerimismenetluses erinevate mõjude hindamisega seotud kohalike omavalitsuste ja riigi ametnikele ning töötajatele.

Koolitusprogramm adresseerib kolme laiemat teemavaldkonda:

1. Asjakohaste mõjude hindamine
2. KSH ja KMH
3. Natura hindamine

Iga päeva eesmärgid on välja toodud vastava osa juures.

Kolme koolitusteemat ühendavaks lüliks on **praktiline harjutus**, mille käigus loovad osalejad endile laiapõhjalise mõjude hindamise hanke lähteülesande, mida neil on võimalik oma edaspidises töös kasutada.

Koolitusmaterjal koosneb:

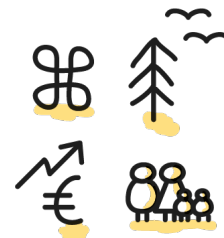
1. Töövihikust (käesolev dokument), kus on esitatud koolituse põhisisu ja ülesanded; võimalus teha märkmeid
2. Lisamaterjalidest (elektronilised):
 - a. Asjakohaste mõjude hindamise praktika analüüs
 - b. Keskkonnamõju strateegiline hindamine
 - c. Natura hindamine

¹ Paragrahv 4, lõige 2, punkt 5: planeerimisalase tegevuse korraldaja ülesanded on planeeringu elluviimisega kaasnevate asjakohaste majanduslike, kultuuriliste, sotsiaalsete ja looduskeskkonnale avalduvate mõjude hindamine, sealhulgas keskkonnamõju strateegilise hindamise korraldamine.



A series of horizontal dashed lines for writing, spanning the width of the page.

1 Asjakohaste mõjude hindamine



1.1 Millega koolituspäeval tegeletakse?

- Asjakohaste mõjude olemuse ja vajalikkuse väljaselgitamisega
- Asjakohaste mõjude arvestamisega planeerimisprotsessis ja otsuste tegemisel
- Asjakohaste mõjude hindamise kavandamisega (lähteülesanded jms)
- Seniste praktikatega asjakohaste mõjude hindamisel

Mis on kõige olulisemad küsimused, mis peaksid vastatud saama?



A series of horizontal dashed lines for writing.

1.2 Asjakohaste mõjude olemus

Igasugune mõjude hindamine peab aitama otsustajat mitte ainult otsuse langetamisel, vaid ka selle kujundamisel – seda ka juhul, kui muudetakse midagi, kus puudub normatiiv või standard. Mõjude hindamise eesmärk on anda otsustajale kindlust, et kõik asjaolud on läbi mõeldud ja saavutatud on parim võimalik lahendus.

Asjakohased mõjud on määratletud planeerimisseaduse (PlanS) § 4 lg 2 punktis 5: planeerimisalase tegevuse korraldaja ülesanne on planeeringu elluviimisega kaasnevate asjakohaste majanduslike, kultuuriliste, sotsiaalsete ja looduskeskkonnale avalduvate mõjude hindamine, sealhulgas keskkonnamõju strateegilise hindamise korraldamine.

DP koostamise juhend määratleb asjakohased mõjud järgmiselt:

- Asjakohased mõjud on kõik planeeringu elluviimisega kaasnevad mõjud sotsiaalsele-, majanduslikule-, kultuurilisele ja looduskeskkonnale, mis vajavad konkreetse planeeringu käigus käsitlemist ja mis tulenevad otseselt planeeringulahendusest.

Keskkonnamõju on määratletud keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse (KeHJS) §-s 2¹: Keskkonnamõju käesoleva seaduse tähenduses on kavandatava tegevusega või strateegilise planeerimisdokumendi elluviimisega eeldatavalt kaasnev vahetu või kaudne mõju keskkonnale, inimese tervisele ja heaolule, kultuuripärandile või varale.

Mis on olulised keskkonnamõjud, on üldiselt selge – mõjud, mis ületavad mingit lävendit.

Üldiselt on asjakohaste mõjude määratlus praktikas segane. Neid defineeritakse pigem eituse kaudu: **asjakohased on kõik mõjud, mida käsitletakse, aga mis ei ole olulised keskkonnamõjud KeHJS-e mõistes.** Esindatud on ka seisukoht, et asjakohased mõjud on kuskil planeerimise ja KSH vahepeal. Samuti on kasutatud mõistet sotsiaalmajanduslikud mõjud.

Asjakohaseid mõjusid peab alati hindama, kui toimub planeerimine. Millised mõjud on asjakohased, alati ei teata.

Reeglina käsitletakse praktikas keskkonnamõju (KSH/KMH) hindamise raames ikkagi otseselt looduskeskkonnaga seonduvaid aspekte, s.o käsitus praktikas on pigem kitsas.

Asjakohaseid mõjusid **ei pea alati** eraldi protsessis hindama või nende tulemusi eraldi aruandes kajastama. Üldplaneeringu koostamise nõuannetes on seda kirjeldatud nii: keeruline on üheselt määratleda, kus lõppeb asjakohaste mõjude hindamine ja algab planeeringulahenduse väljatöötamine. Suure osa asjakohastest tavalistest mõjudest hindab/vad planeeri(d) või töörühm, mida saab samaaegselt käsitleda nii mõju hindamisena kui ka prima planeeringulahenduse väljatöötamisena.

Juurdunud praktika on, et asjakohaseid mõjusid käsitletakse osana keskkonnamõjudest ning hinnangud on esitatud KSH aruandes. **Probleem tekib siis, kui KSH-d ei tehta. Sel juhul on AKM-i hindamine minimaalne kui mitte olematu** (või ei paista see välja).

1.2.1 Ülesanne #1

Palun arutlege oma grupis, milliseid mõjusid olete senini erinevates planeeringutes (asjakohastena) käsitleanud. Miks just neid? Kas midagi oleks veel pidanud?



A series of horizontal dashed lines for writing, starting from the first line below the pencil icon and extending down to the bottom of the page.

1.3 Hinnatavad aspektid

Planeeringutest puuduvad sageli põhjendused, mille alusel on vaadeldavad mõjuvaldkonnad valitud. Enamasti on need määratletud ekspertide hinnangute alusel.

- Vaadeldavad valdkonnad võiksid olla selgemalt lahti mõtestatud ja valik põhjendatud.
- Samuti pole lahti mõtestatud PlanS-i põhimõtete (elukeskkonna parendamine² ja otstarbekas, mõistlik ja säästlik maakasutus³) järgimist planeeringulahenduse koostamisel. Iga planeeringu mõte peaks olema millegi paremaks muutmine ja/või arendamine.

Kuna planeeringud on olemuslikult erinevad, on keeruline välja tuua n-ö mõjude kontrollnimekirja, mida iga kord arvestama peaks.

- Küll aga on olemas näidisinimekirju, mida saab konkreetsel juhul aluseks võtta. Näidisinimekiri aga ei tähenda, et hindama peab kõiki selles loetletud mõjusid. Lähtuda tuleb planeeringu eesmärgist.

Planeerimise korraldaja peaks algatamise eelselt läbi mõtlema, millised võiksid olla menetluse käigus hinnatavad mõjud. Sel juhul on võimalik neid juba ka hankedokumentides kajastada. Nii saadakse sisulisemad ja läbimõeldumad pakkumised.

- Praktikas see alati nii ei ole – on juhtumeid, kus mõjude hindamise nõue on KOV-i poolt esitatud peale algse planeeringulahenduse valmimist.

Mõnevõrra prognoosimatu on, milliseid ettepanekuid tehakse planeeringu menetluse käigus. Ka need on käsitletavad mõjudena. Seega peab korraldajal (ja ka planeerijal/mõjude hindajal) olema võimekus (ning rahalised vahendid) lisatööde tegemiseks.

Tingimata ei ole vajalik, et mõjud oleksid hinnatud eraldi analüüsidokumentis. Sageli (ennekõike üldplaneeringukohaste DP-de puhul) piisab mõjudega arvestamise käsitlemisest planeeringu seletuskirjas. Sel juhul on aga oluline, et tegemist oleks sisulise, mitte vormilise („kopeeri-lõika“) käsitlusega.

² Planeeringuga tuleb luua eeldused kasutajasõbraliku ning turvalise elukeskkonna ja kogukondlikke väärtusi kandva ruumilise struktuuri olemasoluks ja säilitamiseks ning esteetilise miljöö arenguks, säilitades olemasolevaid väärtusi (§8).

³ Planeerimisel peab võimaluse korral soodustama varem kasutuses olnud või ebapiisavalt kasutatud alade otstarbekamat kasutamist (§12).

1.3.1 Mõjude näidismekiri

Majanduslikud mõjud

Töökohad

- Kas planeeringu elluviimine toob kaasa täiendavaid töökohti, sh kaudsed töökohti läbi täiendava tarbijaskonna lisandumise (nt tehase kavandamisel lisanduvad töötajad tarbivad ka piirkonna äriteenuseid)? Kui palju töökohti lisandub? Kas kannatada saavad olemasolevad töökohad?

Teenused

- Kas kavandatava arenduse elluviimine toob piirkonda täiendavaid teenuse pakkujaid ja tarbijaid? Kas kavandatu elluviimine võib eemale peletada olemasolevaid teenusepakkujaid või nende tarbijaid?

Majanduse mitmekülgsus

- Kas lisandub majandustegevust seni piirkonnas esindamata sektoris? Kas majanduskeskkond muutub mitmekesisemaks ja seetõttu jätkusuutlikumaks?

Konkurents

- Kas ja kuidas kavandatu elavdab majanduskeskkonda, suurendab konkurentsi? Kas konkurentsiolud võivad tingida ohu, et kus kavandatav tegevus „ei lähe tööle“ või „sööb“ uus arendus senise välja?

Kavandatava tegevuse tasuvus, sh tehnovõrkude ja (kergliiklus)teede lahenduse optimaalsus

- Kas kavandatu elluviimine on üldjoontes majanduslikult otstarbekas? Kas tehnovõrkude lahendus on tehnilis-majanduslikult teostatav? Kuidas tehnovõrkude lahendus sobitub olemasolevate väärtustega (nt miljöövääruslikud hoonestusalad jms)?

Mõju omavalitsuse eelarvele

- Kuidas mõjutab planeeringulahenduse elluviimine kohaliku omavalitsuse tulusid ja kulusid, nt kulud teehooldusele, haridusasutustele?

Mõju varale

- Kuidas kavandatu mõjutab lähiümbruse kinnisvara väärtust?

Planeeringu elluviimisega seotud kokkulepped

- Kas kokkulepped on osapooltele jõukohased? Kuidas saab kohalik omavalitsus panustada planeeringu elluviimisesse (nt kaasfinantseerida teede ja taristu rajamist jms).

Kultuurilised mõjud

Miljööalad

- Kas lahendus rikub miljööd või on sellega kooskõlas? Kas lahendus võimendab miljööväärtusi?

Väärtuslikud maastikud

- Kas ja kuidas lahendus arvestab väärtusliku maastiku kui terviku ja selle komponentide omapäraga ja sobitub sellesse? Kas objekt domineerib väärtuslikul maastikul?

Vaated

- Kas lahendus arvestab (üldplaneeringust tulenevate) ilusate vaatekohtade ja vaatesuundadega? Väljapaistvama objekti puhul vajalik täpsem analüüs, kust kuhu vaated avanevad, kas kavandatav objekt piirab/takistab või võimendab vaadet; muudab maastiku vaadet oluliselt (nt arenduse elluviimisel avaneb ebaesteetiline vaade väärtustatud vaatekohast).

Erinevad kultuuriväärtuslikud objektid (mälestised, kohaliku kaitse all olevad ja kohaliku kaitsestaatuseta objektid, kohalikud sümbolobjektid jms)

- Kas objektid säilivad, kas objektide lähiala mõjutatakse, kas säilib objekti vääriline lähiala, kas vaatlemishuviga objektide (nt kirik, mõisakompleks) säilib hoonete vaadeldavus (NB – siin ei räägita üldplaneeringu järgsetest ilusatest vaadetest, mis pole reeglina väärtuslike objektide kaupa paika pandud).

Piirkonna tavad ja traditsioonid

- Kas kavandatu võimaldab säilitada soovi korral piirkonnale omaseid tavasid ja traditsioone, võimendab või soodustab neid? Kas traditsioonile elulaad on peale kavandatu elluviimist võimalik?

Sotsiaalsed mõjud

Sotsiaalsetele mõjudele on sageli omane mõjude ilmumine juba enne kavandatu elluviimist. Kuuldused arendustegevusest võivad mõjutada inimeste elukohavalikuid, kinnisvarahindu, ruumikasutust jm.

Sotsiaalne võrdsus, segregatsiooni vältimine

- Kas lahendus arvestab tasakaalustatult erinevate ühiskonnagruppide vajadustega ja õigusega olla mitte diskrimineeritud? Kas tagatud on võrdsed võimalused, linnalises keskkonnas rakendatud nt 8-80 printsiipi? Kas lahendus väldib segregeerumise soodustamist, luues erinevaid elulaade võimaldavaid elukeskkondi?

Majanduslik toimetulek

- Kas ja kuidas kavandatu mõjutab leibkondade majanduslikku toimetulekut?

Ligipääsetavus, liikuvus

- Kas kavandatu on erinevatele gruppidele hästi ligipääsetav? Kas liikuvuslahendus arvestab erinevate gruppide vajadustega? Kuidas on lahendatud erinevad liikumisviisid – jalakäija, ratturi, autosõitja,

ühistranspordi kasutaja vaatenurgad. Kas on tagatud operatiivtranspordi juurdepääs?

Kvaliteetne avalik ruum

- Kas kavandatu loob kvaliteetset avalikku ruumi, arvestab universaalsidaini ja kohalome põhimõtetega?

Liiklus- ja parkimisalade inimõõtmelisuus

- Kas liiklusalade disain lähtub jalakäija vajadusest? Kas lahendus väldib „automere“ teket, kavandab liigendatud ja haljastatud parkimisalasisid?

Teenuste kättesaadavusus

- Kas erineva taseme teenused on elanikule, külastajale, piirkonnas töötajale kättesaadavad?

Sotsiaalsed häiringud

- Kas lahendusega võivad kaasneda sotsiaalsed häiringud – nõ mentaalsed mõjud, mistõttu elanikud neid enda vahetusse lähedusse ei soovi. Eriti oluline on hinnata mõjusid sotsiaalset vastuolu tekitavate objektide puhul (nt puuetega inimeste kodude, vangide rehabiliteerimiskeskuste, süstlajagamispunktide kavandamisel).

Turvalisuus

- Kas lahendus ohustab või tugevdab kogukonna turvatunnet (nt liikluslahendus, naabrusest erineva funktsiooni kavandamine, valgustus vms)

Visuaalsed mõjud – objektide nähtavusus ja domineerivusus, maamärgid

- Kas objekti rajamisega mõjutatakse olulisi vaatekohti, visuaalselt tundlikke piirkondi? Kas silmapaistev ja senist maastikupilti oluliselt muutev objekt põhjustab häiringut igapäevaselt mõjutatud gruppidele (lähedalasuvad elanikud).

Omavalitsuse sotsiaalse taristu jätkusuutlikkusus

- Kuidas planeeringu elluviimine mõjutab omavalitsuse seadusjärgsete ülesannete täitmise võimet? Kas on piisavalt lasteaia – ja koolikohti, kas on vajalikud täielikud investeeringud sotsiaalse taristu edasiarendamiseks.

Tervis

- Kas ja kuidas kavandatu mõjutab välisõhu ja veekvaliteeti, müraolukorda, sportimisvõimalusi, vabas õhus viibimise võimalusi, üldist heaolu?

Tunnetuslik mõju varale

- Kas esineb sotsiaalse häiringuna käsitletav mõju lähielanikel varale (s.t ei ole majandusliku mõjuna tõestatatav)?

Mõjud looduskeskkonnale

Kui detailplaneering on seotud looduslikult keerukate oludega, koostatakse sageli eelhinnang keskkonnamõju strateegilise hindamise algatamise vajalikkuse osas. Eelhinnang ei pruugi aga anda piisavalt sisendit detailplaneeringu lahenduse väljatöötamiseks, mistõttu võib olla vajalik ka asjakohaste mõjude raames looduskeskkonna teemadele tähelepanu pööramine. Mitmed normeeritud looduskeskkonna teemad (välisõhu kvaliteet, müra jms) tagavad ühtlasi sotsiaalset heaolu.

Roheline võrgustik

- Kas roheline võrgustik jääb planeeringu elluviimisel toimima? Kas lahendus vastab üldisemas planeeringus määratud rohevõrgustiku tingimustele?

Haljastus, elurikkus

- Kuidas planeeringulahendus panustab rohelisse elukeskkonda? Kas kavandatu toetab elurikkust?

Liigniiskus ja üleujutusosalad

- Kas planeeringuga kavandatav võib olla liigniiskusest ja üleujutusest mõjutatud? Kas arendustegevus (ja selleks vajalik maapinna täitmine/tõstmine) üleujutusohuga alal võib omakorda halvendada olukorda naaberkiinnistutel?

Autokasutuse vähendamine/suurendamine

- Kas lahendus vähendab või suurendab autokasutust? Kas ja kuidas planeeringulahendus toetab autovabasid liikumisvõimalusi?

Põhjavee kaitstus

- Kas ja kuidas planeeringulahendus arvestab põhjavee kaitstuse tasemega?

Pinnavesi

- Kuidas planeeringulahendus "tegeleb" pinnavee teemadega? Kas veekogude äärde kavandatud tegevus on põhjendatud ja võimalikke riske arvestav? Kas lahenduses on arvestatud lumeoludega?

Lõhnaäiringud

- Kas planeeringulahenduse elluviimine põhjustab lõhnaäiringuid, kas neid on võimalik leevendada? Kas mõjualas on objekte, millest lähtub lõhnaäiring ja kuidas kavandatav tegevus sel juhul sobitub?

Radoon

- Kas planeeringulahenduse elluviimisel radooniohtlikus piirkonnas on arvestatud täiendavate meetmete seadmise vajadusega?

Muud võimalikud keskkonnaohud

- Kas planeeringulahendus arvestab ebastabiilsete rannikuastangute, altkaevandatud alade vms juba kujunenud keskkonnast ülenevate ohtudega?

Kliimamuutustega arvestamine

- Kas planeeringulahendus arvestab kuumasaarte tekke, sagenevate äärmuslike ilmastikuolude, üleujutusohu jms-ga? Kas planeeringulahenduses on kavandatud meetmed ja tingimused keskkonna kliimamuutustega kohandamiseks?

1.3.2 Ülesanne #2

Milline on võimalik majanduslik mõju järgmistel ÜP teemadel:

- **Ruumiline areng:** asustuse suunamine, maakasutus, DP tingimused, maavarad/maardlad
- **Väärtuste kaitse:** mälestised, maastikud, põllumaa, kaitsealad, rohevõrgustik, veekogud
- **Liikuvus/transport:** taristu arendamine, liiklejate hierarhia järgi
- **Tehnoloogid:** elekter, gaas, side, taastuvenergia, veevarustus



A series of horizontal dashed lines for writing, starting from the first line below the pencil icon and extending down to the bottom of the page.

1.3.3 Ülesanne #3

Palun võrrelge planeeringut (Viimsi valla Pringi kinnistute /.../ DP) näidisnimekirjaga. Milliseid mõjuvaldkondi oleks võinud täiendavalt hinnata? Kas midagi on üleliigne? Miks?



A series of horizontal dashed lines for writing, starting from the first line below the pencil icon and extending down the page.

1.4 Asjakohaste mõjude hindamise metoodika

Mõjude hindamiseks on kasutatud erinevaid meetodeid ning kindlat nimekirja või soovitusi ei ole võimalik välja tuua.

- Juhendites on toodud erinevaid näiteid ja viiteid meetoditele (nt multikriteeriumi analüüs, kulu-tulu analüüs, Saaty analüüs jne), aga ei ole esitatud täpsemaid soovitusi, milliseid meetodeid peaks milliste mõjude hindamiseks kasutama.
 - Teisalt ongi planeeringud erineva täpsusastmega, mistõttu ei olegi läbivalt sama meetodi kasutamine asjakohane.

Samas ei ole asjakohaste mõjude hindamise metoodikat reeglina välja toodud. **Seega ei ole võimalik anda hinnangut, kuivõrd sobiv on üks või teine meetod olnud.**

- Tasub tähele panna, et KSH puhul on meetodivalikut märksa põhjalikumalt põhjendatud. KSH-d on aga ka juhendmaterjalides märksa põhjalikumalt käsitletud.

Üldistavalt saab öelda, et mõjude hindamiseks kasutatakse nii kvantitatiivseid kui kvalitatiivseid meetodeid, tihti on mõju hinnatud eksperdi parema äranägemise järgi.

Mõjude numbrilist hindamist väga ei eelistata, kuna kvantitatiivsed hinnangud võivad luua eksliku mulje, et hinnang on väga täpne. Samas on ka numbrid subjektiivsed.

- Teisalt on teatud küsimustes (nt liiklussagedused, elanike arvud, töökohtade arvud jms) numbrite väljatoomine asjakohane ja vajalik. Vastasel korral jääb hinnang kvaliteetse planeerimisotsuse kujundamiseks liiga üldiseks.

Hea toon on valitud metoodika põhjendamine, tuues seejuures välja, miks just neid mõjusid on hinnatud ja millistel kaalutlustel on mingid mõjud hindamisest välja jäetud. See lisab mõjude hindamise aruandele usaldusväärset ja otsustajale kindlust, et vajalikud aspektid on arvesse võetud.

1.5 Mõjude hierarhia

Mõjud ei ole võrdsed.

Vajalik on põhjendatud struktuur, mille alusel otsustada, millised mõjud on tähtsamad kui teised.

- Kaalude sissetoomist reeglina samas ei pooldata ega kasutata.

Võimalikke meetodeid on mitmeid. Oluline on hinnata meetodi sobivust konkreetse planeeringu kontekstis. Samuti peab see olema arusaadav ja loogiline, et protsessis osalejatele oleks selge, kuidas tulemuseni jõutakse. Otsustajal peab tekkima veendumus, et kõik oluline on arvesse võetud, ja tal on otsuse langetamiseks piisavalt teavet.

- Lihtsam on olukord, kui eksisteerivad selged alternatiivid (näiteks erinevad trassikoridorid või konkureerivad alad), mida saab kas või üksteisega võrrelda ja erinevates mõjukategooriates järjestada.
- Sisuliste alternatiivide puudumisel on olukord keerulisem. Sellisel juhul tuleks kvalitatiivselt hinnata, milline mõju on olulisem, lähtudes ennekõike planeeringu eesmärgist (riigikaitse, majanduslik edukus, bioloogilise mitmekesisuse suurendamine jms).

Oluline sisend on mitmesugused arengudokumendid, milles on kokku lepitud soovitud eesmärgid. Näiteks üldplaneeringute puhul puuduvad konkreetset alternatiivid. Sel juhul ongi paslik aluseks võtta arengukava.

Ei ole üheselt määratletud, kuidas on omavahel seotud arengukava ja üldplaneering. Kohaliku omavalituse korralduse seaduses on öeldud: „Arengukava peab arvestama valla ja linna üldplaneeringut“ (§37, lg 4). PlanS-is on jällegi öeldud: „Planeerimisalase tegevuse korraldaja peab planeerimisel arvesse võtma asjakohaseid ruumilist arengut mõjutavaid strateegiaid, riskianalüüse, kehtivaid planeeringuid, arengukavasid ning teisi ruumilist arengut mõjutavaid dokumente ja muud asjakohast teavet“ (§11, lg 1).

Teisalt sätestatakse just arengukavas (sünonüümina kasutatakse ka mõistet „arengustrateegia“) omavalitsuse pikaajalised plaanid, mis on sisendiks ruumilisele planeerimisele. Seega saab üldplaneeringut käsitleda arengukava elluviimise instrumendi või arenguplaanide ruumilise väljendusena.

Probleemi tekitab ka asjaolu, et arengukava ja üldplaneeringu koostamise protsessid ning dokumentide kehtivusaegad on erinevad. Ideaalis võiks neid koostada ühiselt, tagamaks parimat kooskõla.

Seadus kohustab arengukava iga-aastaselt üle vaatama. Samas üldplaneeringute puhul seda ei tehta. Seega on arengukava ajas kiiremini muutuv kui üldplaneering.

1.6 Asjakohaste mõjude käsitlemise protsess

1.6.1 Uuringud

Ühist praktikat mõjude hindamise alusdokumentide osas ei ole seni ilmnenu.

Läbiv praktika näib olevat, et põhjalikult on käsitletud KSH valdkonda, kuna selles osas on olemas spetsiifilisemad juhised, samuti annab seadus ette, mida käsitleda tuleb. AKM-i puhul on aga enamasti sedastatud, et tuleb hinnata. Kuna hangetes on valdavalt hindamiskriteeriumiks madalaim hind, tekibki olukord, kus pakkuja koostab konkurentsisis püsimiseks miinimumprogrammi. Arvestades seda, et KOV-ide võimekus ekspertide poolt välja pakutud metoodikat kritiseerida on piiratud, võibki tekkida olukord, kus olulised valdkonnad jäävad käsitlemata.

Kaalutletud planeerimisotsuse tegemiseks on uuringud vajalikud.

- Probleemiks on lähteülesanded, kus on läbi mõtestamata, mida vaja oleks ja kuidas seda kasutada. Samuti on vajalik välja selgitada, mis on juba varasemalt tehtud ja mida on võimalik kasutada.
- Uuringud on ajamahukad. Seega tuleb vastava ajakuluga kogu protsessi disainides arvestada. Senine praktika on näidanud, et ajakulu kiputakse alahindama.
- Eraldi teemaks on uuringute-analüüside ajastus. Tuleb kaaluda, mida teha enne planeeringu algatamist ja mida on mõttekas teha planeeringu koostamise ajal. Näiteks kui eksisteerib risk, et planeeringut ei olegi võimalik ellu viia, on mõttekas vastav uuring eelnevalt läbi viia.
- Heaks lähenemiseks võib pidada alusuuringute läbiviimist enne planeeringu algatamist, saamaks üldse aru, kas kavandatav objekt piirkonda sobib.
 - Arendussurvega KOV-id nõuavad sageli põhimõtteliselt valmislahenduse esitamist enne algatamist. Põhjuseks on Riigikohtu lahendid, mis ütlevad, et arendajale kohustuste panemiseks (trasside väljaehitamine jms) peavad need täpselt määratletud olema. Seega on siin põhimõtteline vastuolo planeerimise ideoloogiaga (leida protsessi vältel parim võimalik lahendus).
 - ▶ Arendaja leiab planeerija (ja mõjude hindaja) enne algatamist ja laseb tal planeeringu valmis teha. Probleem tekib, kui algatamise järgselt tekib vajadus täiendavateks uuringuteks (tasustamise küsimus – kes täiendava töö eest maksab?).
 - ▶ Üldjuhul tehakse uuringuid vähe. Enimkasutatav on liiklusuuring. Kui palju uusi elanikke lisanduda võiks ja mida see endaga kaasa tooks, planeeringutes enamasti välja ei tooda („KOV-idel on oma Excel, kus arvestust peetakse”).
- Üldiselt tundub olevat levinud praktika, kus erasektor teeb rohkem alusanalüüse enne planeeringu algatamist kui avalik.

1.6.3 Osapoolte rollid

Oluline on koostöö KOV-i, konsultandi ja huvitatud isiku vahel. Samas peab meeles pidama, et juhtiv roll **peab olema** korraldajal, kelleks on üldjuhul KOV.

Protsess ja rollijaotus on lihtsam, kui on kaks peamist osapoolt – korraldaja ja planeerija koos mõjude hindajaga.

Mitmepoolse protsessi korral jääb KOV tahaplaanile – sisend tuleb huvitatud isikult. Tundub, et KOV ei teadvusta mitte alati, et protsess ja tulemus on tema koordineerida, s.o juhtrolli võtmine on oluline.

Ebaselge on olukord, kui korraldajaks on KOV, kuid prioriteetsus tuleneb riigi soovist (näiteks olukord, kus KOV on tuulepargi planeeringu korraldaja, olles selle rajamisele ise tegelikult vastu).

- Mõtestamist vajab, kas riik on huvitatud osapool planeeringu koostamise protsessi kaudu või hoopis soovitud tulemuse määraja. Kogukonna ees vastutab aga igal juhul KOV.

Planeeringu korraldaja käes peab olema n-ö jäme ots, kuna tema langetab lõpuks kaalutusotsuse ja vastutab tagajärgede eest. Alati seda ei teadvustata.

1.6.4 Seire

Juhendites pole AKM-i seire kohta midagi öeldud. Üpris mõttetuteks võib pidada ka seadusest tulenevaid seiremeetmeid mõjude hindamise aruannetes, mille kohta on algusest peale teada, et neid kohalikul tasandil täitma ei hakata. Praktikas kopeeritakse neid aruandest aruandesse ja nende täitmise vajadust ei üldistata.

Reeglina seiremeetmeid ei kavandata. Vaadeldud planeeringutes neid praktiliselt ei olnud.

- Eraldi tekib küsimus, kas neid näiteks üldplaneeringute puhul ongi tarvis, kui eeldada, et see on instrument arengukava elluviimiseks⁴. Arengukava elluviimist seiratakse regulaarselt planeeringust sõltumata. Teisalt on vajalik teada, kui palju on näiteks kavandatud elamualadest välja ehitatud ja milline on vakants. See teave saab olla aluseks arengu edasiseks kavandamiseks.

Seiremeetmeid võib igal juhul oluliseks pidada, et hinnata, kas planeeringu elluviimine tõi kaasa sellise mõju, nagu seda prognoositi (näiteks kas elanikkonna hirmud ja ootused realiseerusid või mitte).

⁴ Eespool (ptk 3.2) on mainitud arengukava ja üldplaneeringu omavahelisi seoseid, mis pole üheselt selged. Enamasti kalduvad need olema eraldiseisvad dokumendid, mille koostamisel on üksteisega küll arvestatud, kuid selgeid seoseid ei eksisteeri.

Seega on ka üldplaneeringute puhul seire tõenäoliselt siiski vajalik, kuna arengukava seire seda ei kata.

- Seire annaks ühtlasi vastuse küsimustele, mis tekkisid protsessi vältel – kas valiti õige suund? Kas nt loodetud töökohad tekkisid?
- Seejuures tuleb arvestada, et mitte kõik planeeringud ei realiseeru. Samuti tuleks planeeringute mitterealiseerumise põhjuseid rohkem analüüsida.

Seiremeetmetesse ei ole mõtet lisada neid, mida niikuinii tehakse (näiteks liikluskoormuse jälgimine).

Seiretulemused on heaks ja vajalikuks sisendiks järgmiste planeeringute koostamisel.

1.6.5 Ülesanne #5

Palun arutlege oma grupis, kas ja kuidas peaks planeeringute elluviimist seirama. Kuidas te seda senini teinud olete?



A series of horizontal dashed lines for writing, starting from the pencil icon and extending across the width of the page.

2.2 KSH eesmärk ning KSH ja KMH erinevused

KSH eesmärk on võtta planeeringu rakendamisega kaasnev mõju keskkonnale ja inimese tervisele ja varale ning kultuuripärandile arvesse planeeringu koostamisel ja kehtestamisel.

KSH **peamine väärtus** on selles, et keskkonnaaspekte arvestatakse planeeringu koostamise käigus, mitte tagantjärele, ning samasuguse detailsusega, nagu on planeerimisdokument. KSH tulemusena saab määrata, milliseid mõjusid hinnatakse edaspidi üksikasjalikumalt tegevusloa tasandil. Samuti saab planeeringu KSH tulemusena esitada leevendusmeetmeid (ettepanekuid edasiseks tegevuseks) arvestamiseks järgmistel planeerimise tasanditel või projekteerimisel, et vältida olulist negatiivset keskkonnamõju. Mõju hindamine ei keskendu ainult negatiivsetele mõjudele – analüüsitakse ja hinnatakse ka positiivset.

Kuigi KSH järeldused on vaid üks osa poliitilisest otsustusprotsessist, on KSH oma ülesande täitnud, **kui KSH mõjutusel on paranenud otsuse kvaliteet**. KSH peab pakkuma keskkonna seisukohast parima lahenduse, seejuures vajadusel muutma ka strateegilisi eesmärke, mitte aga mahutama strateegilisi eesmärke ebareaalsetesse keskkonna-tingimustesse.

KSH-I ja KMH-I on sama üldine eesmärk: keskkonnamõjude analüüsimine ning negatiivsete mõjude tuvastamine ja vältimine. Samuti sisaldavad mõlemad põhimõtteliselt samalaadseid menetlustegevusi, mille eesmärgiks on erinevate osapoolte (avalikkus, ametkonnad jt) teavitamine, arvamuste/seisukohtade kogumine ja kaasamine läbi kogu menetlusprotsessi. Samas on nende vahel ka olulised erinevused.

- KSH viiakse läbi üldisemal tasemel (planeering) võrreldes KMH-ga (projekt).
- KSH tegevus- ja mõjuala on laiem (nt kogu KOV-i territoorium) ning ka käsitletavaid mõjuvaldkondi on rohkem.
- KSH annab (strateegilised) suunised maakasutusele ja esitab keskkonnaningimusi, millega peab arvestama ja täpsemal kujul edasi tegelema projektitasemel. KMH tegeleb ühe konkreetse objekti (nt maantee, tehas) oluliste negatiivsete keskkonnamõjude väljaselgitamisega ning sellest tulenevalt hindamise subjekt on selgemalt piiritletum ja tulemuseks on täpsed ettepanekud kavandatava tegevuse negatiivsete keskkonnamõjude vähendamiseks (nt müratõkkesein).



A series of 20 horizontal dashed lines spanning the width of the page, providing a guide for handwriting practice.

2.3 Oluline keskkonnamõju

Keskkonnamõju on inimtegevusega kaasnev mõju looduskeskkonnale, kultuuripärandile, inimese tervisele, heaolule ja varale.

KSH käigus tuleb välja selgitada olulised ebasoodsad keskkonnamõjud ja pakkuda välja alternatiivsed lahendused nende vältimiseks, ennetamiseks ja leevendamiseks. KeHJS-e järgi **on keskkonnamõju oluline**, kui „see võib eeldatavalt ületada mõjuala keskkonnataluvust, põhjustada keskkonnas pöördumatuid muutusi või seada ohtu inimese tervise ja heaolu, kultuuripärandi või vara.“ Kõik keskkonnamõjud ei ole olulised.

Olulise keskkonnahäiringu tekkimist eeldatakse:

- Keskkonna kvaliteedi piirväärtuse ületamisel:
 - **Keskkonna kvaliteedi piirväärtus** – keskkonna keemilisele, füüsikalisele või bioloogilisele näitajale kehtestatud piirväärtus, mida ei tohi inimese tervise ja keskkonna kaitsmise huvides ületada
- Saastatuse põhjustamisel:
 - **Saastatus** – oluline ebasoodne muutus õhu, vee või pinnase kvaliteedis
- Keskkonnakahju põhjustamisel:
 - **Keskkonnakahju** – elusloodusele (kaitsealad, hoiualad, püsielupaigad, kaitstavad looduse üksikobjektid, kaitstavad elupaigad ning linnu-, looma- ja taimeliigid), veele ning pinnasele tekitatud kahju
- Olulise ebasoodsa mõju tekitamisel Natura 2000 võrgustiku alale:
 - Ala terviklikkusele ning kaitse-eesmärgiks olevatele liikidele ja elupaigatüüpidele

2.4 KSH osapooled, rollid ning vastutus, kaasamine

Planeeringute KSH menetlemine toimub vastavalt PlanS-ile. KSH osapooled on:

- Strateegilise planeerimisdokumendi koostamise algataja
- Koostamise korraldaja
- Koostaja
- Asjaomane asutus
- Koostöö tegija
- Kaasatav
- Kehtestaja

Planeeringu koostamine ja selle menetlus on läbipaistev protsess ning **koostamise korraldaja peab teavitama ja kaasama kõiki asjasse puutuvaid isikuid ja avalikkust.** Oskuslik kaasamine aitab ennetada ja leevendada konflikte otsusetegija ja mõjutatavate inimeste vahel. Õnnestunud kaasamise pikaajaline kasu on suurenenud avalik toetus ja usaldus otsusetegija vastu. Lühidalt on **avalikkuse kaasamise rusikareeglid**, mida KSH käigus tuleb alati silmas pidada, järgmised:

1. Avalikkust tuleb kaasata võimalikult varajases etapis, igal juhul enne ükskõik milliste lõplike otsuste tegemist.
2. Avalikkust tuleb KSH protsessist ja selles osalemise võimalustest tõhusalt teavitada.
3. Teadmine selle kohta, et planeeringumenetlus ja selle KSH toimub ja et seal on võimalik kaasa rääkida, on hädavajalik eeldus selleks, et avalikkuse esindajad üldse kaasa rääkida saaksid. Selleks võib olla vajalik kasutada täiendavaid infokanaleid, mida seaduses nimetatud ei ole.
4. Kaasarääkimiseks ettenähtud ajavahemik peab asja keerukust ja mahukust arvestades võimaldama tõhusalt ette valmistuda ja arvamust avaldada. Seaduses ettenähtud tähtaegu tuleb seejuures pidada minimaalseteks.
5. Asjassepuutuvad materjalid peavad olema hõlpsalt kättesaadavad. Materjalide avaldamine elektrooniliselt on paljudele inimestele mugavam viis, ent ei maksa unustada ka neid, kes suudavad paremini paberil oleva infoga ümber käia või kellel puudub ligipääs elektroonilistele materjalidele.
6. Avalikkusele suunatud dokumentide lugejad ei pruugi orienteeruda õigusaktide spetsiifilistes erialaterminites. Seetõttu tuleb hoiduda teksti mõistetavuse huvides tavalugejale võõraste terminite kasutamisest.
7. Arvamust avaldanud kodanikele ja ühendustele tuleks alati võimalikult selgelt ja sisukalt vastata, kas ja kuidas nende arvamusega arvestati. Eriti oluline on anda tagasisidet siis, kui otsusetegija ei nõustu esitatud arvamusega.

Kaasamise tulemuslikkuse saavutamiseks tuleb alati läbi mõelda, millisel **tasemel** avalikkust kaasata. Lähtuda tuleb siinkohal planeeringu olemusest. Kaasamist võib sõltuvalt avalikkusele antavast rollist jagada peamiselt viieks tasemeks:

1. Informeerimine – sel puhul antakse avalikkusele vaid ühepoolset edasi teave mingi otsuse kohta.
2. Konsulteerimine – kodanikelt ja ühendustelt küsitakse arvamust, kusjuures avalikkuse esindajad annavad oma arvamuse eraldiseisvalt, üksteise seisukohti teadmata.
3. Kaasamine – sarnaselt konsulteerimisega küsitakse avalikkuse arvamust konkreetse ettepaneku või hinnangu kohta, ent osalistel on parem võimalus üksteise seisukohtadega tutvuda ja vahel ka ühisosa ja kompromisse leida.
4. Partnerlus – osalisi koheldakse põhimõtteliselt võrdsetena ning lõplikke lahendusi töötataksegi välja nende kõigi koostöös n-ö ühisloomena.
5. Võimestamine – lahendusi otsitakse avatud arutelul, kus otsusetegija on pigem vahendaja rollis kui võimupositsioonil.

Kaasamisprotsessi läbiviimisel on **võtmeroll planeeringu koostamise korraldajal. Kaasamise ajakava ja plaanitavad tegevused** on hea lahti kirjutada KSH programmis, kuigi esimesed kaasamistegevused tehakse juba enne selle koostamist.

Planeeringu koostamise korraldajale võivad KSH programmi ja aruande nõuetele vastavuse kontrollimise juures abiks olla asjaomased asutused. Seadus sisaldab näidisloetelu ministeeriumitest, kes kas ise või oma allasutuste kaudu võiks olla asjaomasteks asutusteks. Igal juhul on asjaomasteks asutusteks Kliimaministeerium või Keskkonnaamet. Kahtluse korral, kas asutust kaasata või mitte, tasub asjaomaste asutuste seisukohti pigem küsida, st vältida algusest peale riski, et mõni oluline asutus kaasamata jäetakse.

2.4.1 Praktiline ülesanne #1

Ugandi vallas maismaa tuulepargi KOV-i eriplaneeringu ja KSH kaasamise kava koostamine.

Tuulepargi arendaja Roheline tulevik AS soovib rajada tuuleparki Ugandi vallas. Kokku soovib ta püstitada 25 tuulegeneraatorit kõrgusega 250 meetrit. Ta on esitanud vallavalitusele taotluse KOV EP ja KSH algatamiseks. See info on levinud kohalike inimeste seas ning on tekitanud ärevust ning palju küsimusi, mis omakorda on viinud protestiliikumise ja vastuallkirjade kogumiseni. Inimestel on küsimusi seoses tuulepargi müra, selle visuaalse väljanägemise ja mõjuga piirkonna linnustikule.

Kas juba on avalikkusega suhtlemises midagi valesti läinud?

Ugandi vallavanem annab ülesande vallavalitsuse töötajatele koostöös arendajaga kiiresti välja töötada kaasamise kava, et olukord kontrolli alla saada. Eesmärk on tekitada mõistlik dialoog kohaliku kogukonnaga ning selle kaudu jõuda osapooli rahuldava kompromissini ja oleks võimalik planeeringu ja KSH koostamisega edasi liikuda. Osapooled on kogukond, KOV, arendaja ja AOA-d.

Koostage tegevus- ja ajaplaan, keda ja kuidas on vaja kaasata ning millal.



A series of 20 horizontal dashed lines for writing, spanning the width of the page.

2.5 KSH eksperdirühm

KSH eksperdirühma **koosseis sõltub planeeringu tasandist ja eesmärgist, teemast/valdkonnast, teema ulatusest ja üldisusest.** Eksperdirühma liikmetele ei ole kvalifikatsiooninõudeid seatud, kuid juhteksperdi kohustus/ülesanne on kaasata rühma oma erialal/valdkonnas pädevaid spetsialiste.

KSH juhteksperdi ehk eksperdirühma juhi kvalifikatsioon peab vastama KeHJS-e § 34 lõikes 4 toodud nõuetele.

Riigi ja KOV eriplaneeringu detailse lahenduse ning detailplaneeringu elluviimisega kaasnevat keskkonnamõju tohib hinnata või selle hindamist juhtida juhteksperdi, kellel on keskkonnamõju hindamise (KMH) litsents. Põhjus on selles, et, sellise KSH koostamine on osa tegevusloa taotlemisest.

KSH juhteksperdi ning sageli ka eksperdirühma koosseis otsustatakse tavaliselt juba **hanke etapis. Koosseisu muutmise vajadus** võib ilmuda **KSH programmi etapis**, näiteks kui selgub lisauuringute või täies mahus Natura hindamise vajadus, ning olemasolevast eksperditeadmist ei piisa. Juhteksperdi peab olema pädev otsustamiseks, millistes mõjuvaldkondades on vajalik erialaspetsialistide kaasamine.

Juhteksperdi peamine roll KSH juhtimise kõrval on (koostöös eksperdirühma liikmetega) kõikide mõjude sünergiline ja kumulatiivne analüüs ning sellest lähtuv koondhinnangute andmine. Juhteksperdi ülesanne on ka avalikkuse ja huvitatud osapooltega suhtlemine. Juhteksperdi peab olema kohal avalikel aruteludel, kus ta tutvustab mõjude hindamise tulemusi.

2.6 KSH etapid

KSH viiakse läbi käsikäes planeeringu koostamisega.

	KSH sisuetapid	Peamised tunnused
1.	Eelhindamine	<p>Planeeringu vajaduse ja eesmärgi väljaselgitamine</p> <p>Kas planeering võib kahjustada keskkonda? Kui jah, siis tuleb alatatada KSH.</p> <p>Eelhindamine tuleb läbi viia siis, kui tegemist on KeHJS § 33 lõikes 2 loetletud strateegilise planeerimisdokumendiga.</p> <p>Kui tegemist on KeHJS § 33 lõikes 1 loetletud strateegilise planeerimisdokumendiga, siis ei pea eelhindamist tegema, sest täismahus KSH on kohustuslik.</p>
2.	KSH ulatuse määramine	<p>Kas planeering on kooskõlas rahvusvahelise ja riikliku keskkonnapoliitikaga?</p> <p>Planeeringuga seotud peamiste keskkonnaküsimuste väljaselgitamine</p>
3.	KSH eesmärkide ja kriteeriumite püstamine	<p>Keskkonnanäesmärkide seadmine ja näitajate valik, mille suhtes planeeringut hinnatakse</p>
4.	Alternatiivide valik ja võrdlemine	<p>Reaalsete alternatiivide keskkonnakahjude ja -kasude väljaselgitamine ning info esitamine otsustajale</p>
5.	Alusteabe kogumine keskkonnaseisundi kohta	<p>Keskkonnateabe kogumine toimub tegelikult juba ka KSH ulatuse määramise etapis.</p> <p>Andmevajadus võib muutuda, kui protsessi jätkatakse vaid ühe või mõne lahendusega.</p> <p>Alusteave toob selgust, milline oleks keskkonnaseisund siis, kui planeeringut ei teostata ja siis, kui rakendusi valitud lahendused.</p>
6.	Keskkonnamõju prognoosimine	<p>Arvestades planeeringu eesmärke ja valitud lahendusi, selgitatakse välja oluline keskkonnamõju.</p> <p>Keskkonnamõju võrreldakse olemasoleva alusteabega.</p> <p>Keskendutakse mõjude kumuleeruvusele, sünergilisusele ja pikaajalisusele. Arvesse võetakse nii subjektiivne kui objektiivne mõju.</p>
7.	Keskkonnamõju analüüs	<p>Planeeringu lahendusvariantide prognoositud keskkonnamõju analüüs</p> <p>Olulise negatiivse keskkonnamõju sotsiaalse vastuvõetavuse analüüs</p>

8.	Leevendusmeetmete kavandamine	Leevendusmeetmete vastavusse viimine keskkonnanäesmärkide ja kriteeriumitega (mis määrati etapis 3) Kas planeering saavutab oma eesmärgi ja kas leevendusmeetmed on tõhusad?
9.	KSH aruande koostamine	KSH aruanne sisaldab kõiki peamisi KSH järeltulemusi ja on tehtud avalikkusele kättesaadavaks.
10.	KSH aruande kvaliteedi kontroll	Antakse hinnang, kas KSH aruandes toodud teave on otsustamiseks piisav. KSH aruande kvaliteeti kontrollib planeeringu koostamise korraldaja.
11.	Avalikkuse ja asjaomaste asutuste teavitamine ja kaasamine	Avalikkuse ja asjaomaste asutuste teavitamine ja kaasamine toimub KSH eri etappides. Oluline on kaasata asjaosalisi KSH ulatuse määramisel (etapp 2) ning eesmärkide ja kriteeriumite valikul (etapp 3), pärast keskkonnamõju analüüsi ja enne planeeringu kehtestamist (etapid 7, 8, 9).

2.6.1 KSH algatamine ja eelhindamine

KSH on kohustuslik üksnes seaduses sätestatud juhtudel. KSH tuleb algatada (KeHJS § 33 lg 1), kui planeering:

1. Koostatakse põllumajanduse, metsanduse, kalanduse, energeetika, tööstuse, transpordi, jäätmeäitluse, veemajanduse, telekommunikatsiooni või turismi valdkonnas ja selle alusel kavandatakse [KeHJS-e § 6](#) lõikes 1 nimetatud tegevust või kavandatav tegevus on eeldatavalt olulise keskkonnamõjuga, lähtudes KeHJS-e § 6 lõigetes 2–4 sätestatust.
2. On üleriigiline planeering, riigi või kohaliku omavalitsuse eriplaneering, maakonna- või üldplaneering.
3. On detailplaneering, mille alusel kavandatakse [KeHJS-e § 6 lõikes 1](#) nimetatud tegevust (st olulise keskkonnamõjuga tegevust).
4. On aluseks tegevusele, mille korral ei ole objektiivse teabe põhjal välistatud, et sellega võib kaasneda eraldi või koos muude tegevustega eeldatavalt oluline ebasoodne mõju Natura 2000 võrgustiku ala kaitse-eesmärgile, ja mis ei ole otseselt seotud ala kaitsekorraldusega või ei ole selleks otseselt vajalik.

KSH algatamise vajalikkust tuleb kaaluda ja anda selle kohta eelhinnang, kui:

1. [KeHJS-e § 33 lõikes 1](#) nimetatud planeeringus tehakse muudatusi.
2. Koostatakse maakonnaplaneering või üldplaneering teemaplaneeringuna.
3. Koostatakse üldplaneeringut muutev detailplaneering ([PlanS-i § 142 lõike 1](#) punktides 1–3 sätestatud juhud).
4. Koostatakse detailplaneering, millega kavandatakse [KeHJS-e § 6 lõikes 2](#) nimetatud valdkonda kuuluvat ja § 6 lõike 4 alusel kehtestatud määruises nimetatud tegevust.

KeHJS-es § 6 lg-s 2 loetletud tegevusvaldkondade puhul on tegemist nn avatud nimekirjaga, sest lisaks loetletud tegevustele tuleb KSH algatamist kaaluda ka **muu tegevuse korral, mis võib kaasa tuua olulise keskkonnamõju**. Tegevuste loenditel on üksnes abistav roll, sest keskkonnakaitse põhimõtet – ettevaatusprintsipi – tuleb otsustajal vajadusel rakendada iga tegevuse lubamise üle otsustamisel, st arendaja tegevusega kaasnevat võimalikku mõju keskkonnale tuleb alati kaaluda.

Eelhindamise eesmärk on jõuda selgusele, kas kavandatava tegevusega võib eeldatavalt kaasneda oluline ebasoodne keskkonnamõju.

Eelhindamise oluline osa on asjaomastelt asutustelt seisukohtade küsimine.

KSH menetluse algatamine või algatamata jätmine on haldusorgani ehk otsustaja pädevuses ning selgub eelhindangu tulemustest. Planeeringu algataja/koostamise korraldaja otsustab, kas KSH algatamise või algatamata jätmise põhjendused ehk eelhindang esitatakse otsuse motivatsioonis või otsuse lisas.

Eelhindamise tulemusena tuleb:

- KSH algatada, kui planeeritava tegevusega võib eeldatavalt kaasneda oluline ebasoodne keskkonnamõju või eeldatavalt kaasnevat olulist keskkonnamõju ei saa välistada;
- KSH algatamata jätta, kui eeldatavalt ei kaasne tegevusega olulist keskkonnamõju; keskkonnameetmeid arvestatakse planeeringu koostamisel, mõjud on leevendatavad või ärahoitavad.

KSH algatamine või algatamata jätmine otsustatakse üheaegselt planeeringu koostamise algatamisega. KSH algatamise või algatamata jätmise otsusest teavitatakse seaduses ettenähtud aja jooksul pärast otsuse tegemist õigusaktides sätestatud korras.

2.6.2 KSH programm

KSH kavandamisetappi (ingl k *scoping*) nimetatakse KSH programmiks⁵. Pärast KSH algatamist koostab KSH juhtekspert koostöös planeeringu koostajaga KSH programmi eelnõu.

KSH programmis lepitakse kokku hindamise ulatus ning detailsus. See tähendab, et KSH programmis määratakse, mida, millises ulatuses ja kui detailselt hindamisel käsitletakse (sh vajalike uuringute nimekiri ja maht). Programmis kirjeldatakse eeldatavalt mõjutatavat keskkonda ning tuuakse välja planeeringu seosed muude strateegiliste planeerimisdokumentidega. Programm kirjeldab hindamisel kasutatavat meetodikat ja näitab ära ka kaasamis- ja ajakava. KSH programm on KSH aruande koostamise aluseks, mistõttu peab olema selles kogu asjakohane teadaolev alusinformatsioon.

KSH menetlus on planeeringu menetlusega ühine. **Praktikas koostatakse planeeringu LS ja KSH programm sageli ühise dokumendina, mis vähendab info dubleerimist.**

Kui KSH on algatatud eelhinnangut koostamata, siis on soovitav KSH programmi koostamise käigus eelhinnangu täpsusastmes analüüsida olulise negatiivse keskkonnamõju esinemise võimalikkust keskkonnale, sealhulgas inimese tervisele ning sotsiaalsetele vajadustele ja varale, bioloogilisele mitmekesisusele, populatsioonidele, taimedele, loomadele, Natura 2000 võrgustiku alale, pinnasele, vee ja õhu kvaliteedile, kliimamuutusele, kultuuripärandile ja maastikele, samuti anda eelhinnang jäätmetekke võimaluste ja piiriülese keskkonnamõju esinemise võimalikkuse kohta.

Viimase kümnendi üks olulisemaid teemasid on kliimamõju. **Kliimamuutusega kohanemine ei ole KeHJS-e järgi mõju hindamise teema,** mõju kliimamuutusele hinnatakse eelkõige kasvuhoonegaaside tekke kaudu.

KSH programmis **nimetatakse KSH juhtekspert ja eksperdirühma koosseis** ning ekspertide poolt käsitletavat valdkonnad.

Planeeringu lähteseisukohtade ja KSH programmi valmimisele järgneb nende kohta **ettepanekute küsimine**. Planeeringu koostamise korraldaja esitab need dokumendid ettepanekute saamiseks kaasatavatele isikutele ja asutustele ning määrab ettepanekute esitamiseks tähtaja. Seejärel avalikustatakse planeeringu lähteseisukohad ja KSH programm koos isikute ja asutuste esitatud ettepanekutega planeeringu koostamise korraldaja veebilehel.

NB! Riigi ja KOV-i eriplaneeringu KSH programmi osas ettepanekute küsimise etappi ei toimu. Eriplaneeringute puhul läbib KSH programm ainult avalikustamise etapi.

⁵ Aastatel 2015–2022 nimetati lähtuvalt PlanS-ist seda etappi planeeringu KSH väljatöötamise kavatsuse (VTK) koostamiseks.

KSH programmi avalikustamise (avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu) korraldamine sõltub planeeringu liigist:

- Üldplaneering – KSH programm koos ettepanekutega avaldatakse üldplaneeringu koostamise korraldaja veebilehel; programmi avalikku arutelu ei toimu.
- KOV-i eriplaneering – avalik väljapanek ja avalik arutelu korraldatakse vähemalt planeeringuala kohaliku omavalitsuse üksuse keskus ja valla suuremate asulate keskustes.

Avaliku väljapaneku jooksul on igal isikul õigus esitada planeeringu ja KSH aruande eelnõu kohta arvamust.

2.6.3 KSH metoodika

Metoodika valikul tuleb silmas planeeringu eesmärki ning arvestada planeeringu üldistusastet, püstitatud ülesannet ja lähenemisviisi.

KSH metoodikat võib ülesande ja ulatuse järgi liigitada järgmiselt:

1. SPD eesmärkide ja meetmete vastavus rahvusvaheliste, EL-i ja Eesti keskkonnaeesmärkidele analüüsi ehk vastavusanalüüsi metoodika
2. Keskkonnaseisundi ülevaate koostamise metoodika
3. Keskkonnamõju prognoosimise metoodika
4. Huvirühmade kaasamise metoodika
5. Keskkonnamõju vältimise, ennetamise ja leevendamise metoodika.

Konkreetses KSH jaoks asjakohaste hindamismeetodite valik nõuab „rätsepätööd“ – igakordset eraldi otsust. Sageli kasutatakse parima tulemuse saavutamiseks mitut erinevat meetodit.

Andmekogudena kasutatakse eelkõige riiklikke andmebaase ja seireandmeid: Keskkonnaagentuuri andmekogud, sh KOTKAS ja EELIS, Statistikaameti andmekogud, looduskeskkonna komponentide seireprogrammid, Maa-ameti kaardirakendused jms.

Metoodika valikul on oluline tähelepanu pöörata ka **kumulatiivsetele mõjudele** – mõjud, mis tulenevad lisanduvatest muutustest, mida põhjustavad mineviku, käesoleva hetke või mõistlikult ettenähtavad tegevused koos kavandatava tegevusega. Kumulatiivne mõju on ühe või mitme tegevuse kombineeritud mõju. **Kumulatiivsed mõjud ei ole nii ilmselged kui otsesed mõjud, nende identifitseerimine on keerulisem nii mõju ulatuse määramise iseärasuste kui ka andmete raskesti kättesaadavuse tõttu.**

Samuti peab keskkonnamõju hindamisel ja metoodika plaanimisel tähelepanu pöörama **alternatiividele**. Igal strateegilisel valikul ning planeeritaval tegevusel on eesmärk; alternatiiv on eesmärgi saavutamise erinev viis. Alternatiivide käsitus on mõistlik välja tuua kohe KSH kavandamise etapis (KSH programm/väljatöötamise kavatsuse koostamise

etapis) – kirjeldada nende sisu ja erinevust võimalikult täpselt ning põhjendada alternatiivide valikut. Alternatiivide valik ning nende reaalse elluviidavas peab olema esitatud lõplikult KSH aruandes.

Reaalne alternatiiv:

- Peab vastama eesmärgile.
- Peab olema vastavuses õigusaktidega.
- Ei tohi kaasa tuua vastuvõetamatut keskkonnamõju.
- Peab olema majanduslikult teostatavad.
- Peab olema tehniliselt teostatav.
- Peab vastama parimale võimalikule tehnikale.
- Arendaja peab olema nõus alternatiivi realselt ellu viima.

Kui kavandatavale tegevusele ei leidu kriteeriumite kohaseid reaalseid alternatiive, siis neid ei olegi.

KMH teoorias ja praktikas kasutatakse mõistet „**null-alternatiiv**“. Selle all mõistetakse lahendusvarianti, mille puhul jäetakse senine olukord muutmata ehk säilib *status quo*.

Alternatiivide väljatöötamist ei saa pidada vaid KSH eksperdirühma tööks. Selleks, et alternatiivid oleksid realsuses teostatavad, on reeglina vajalik ka planeeringu koostamise korraldaja ja koostaja osalemine alternatiivide määratlemises. Nii saavutatakse alternatiivid, mille võrdlevast analüüsist on otsustajale kasu ning mis ühtlasi on reaalsed lahendusvariandid ehk tehniliselt ja finantsiliselt elluviidavad, aga ka sotsiaalselt vastuvõetavad.

Peamiselt jagatakse alternatiivide võrdlemise meetodid kaheks: **kvantitatiivsed ja kvalitatiivsed**. Kvantitatiivsed meetodid jagunevad omakorda statistilisteks, mudelipõhisteks ning muudeks meetoditeks nagu tulu-kulu analüüsid, elutsükli analüüs jt. Kvalitatiivsete meetodite valik on väga lai, kuid suuresti põhinevad need eksperdi hinnangul, milles antakse keskkonnamõju näitajale väärtuspunkte ja kaalusid olenevalt selle näitaja olulisusest hinnatava SPD jaoks.

Tähtis on meeles pidada, et **parima lahenduse (alternatiivi) valimine on planeeringu koostamise korraldaja roll**. KSH aruandes tuuakse küll välja otsustamiseks vajalikud argumendid ja antakse ka omapoolne eelistatud lahendus, kuid lõpliku valiku teeb planeeringu koostamise korraldaja, vahel ka planeeringu algataja/kehtestaja, arvestades kõiki kaalutlemisel olulisi asjaolusid.

2.6.4 Praktiline ülesanne #2

KSH eelhinnang/eelhindamine: Saare biojaama rajamise KSH eelhinnangu teabedokument:

- Milliseid võimalikke keskkonnaaspekte tuleb eelhinnangus käsitleda? Miks?
- Kas on vajalik algatada täismahus KSH?



A series of horizontal dashed lines for writing, starting from the first line below the pencil icon and extending down the page.

2.7 KSH aruanne ning keskkonnameetmed

KSH aruanne on planeeringu juurde kuuluv dokument, mis selgitab, kirjeldab ja annab hinnangu planeeringu elluviimisega kaasnevale olulisele ebasoodsale keskkonnamõjule. Sealhulgas võrreldakse olulise ebasoodsa keskkonnamõju kumuleeruvust, aga ka vältimise, ennetamise ja leevendamise alternatiivseid lahendusi ning esitatakse keskkonna seisukohast kõige soodsam lahendus arvestades planeeringu eesmärke ja käsitletavat territooriumi ning KSH ajalist ja ruumilist ulatust.

Nii KeHJS kui ka PlanS sätestavad, et kui KSH aruande koostamise käigus ilmnevad täiendavad asjaolud, siis võib KSH programmist (VTK-st) kõrvale kalduda. Sellekohased põhjendused tuleb esitada KSH aruandes.

Juhul, kui mõju prognoosimisel on eeldada olulise ebasoodsa mõju ilmumist, tuleb selle vältimiseks ette näha **keskkonnameetmed**, mis on suunatud olulise kahjuliku keskkonnamõju vältimiseks, ennetamiseks või vähendamiseks ning võimaluse korral leevendamiseks. Leevendavaid meetmeid võib liigitada järgnevalt:

1. Leevendamine vältimise kaudu
2. Leevendamine mõjude vähendamise kaudu
3. Leevendamine parandamise kaudu
4. Hüvitamine
5. Tõhustamine

Lisaks tuleb asjakohasel juhul ette näha **seiremeetmed** keskkonnamõju jälgimiseks.

2.8 KSH menetlus

Planeeringu KSH menetlus toimub koos planeeringu menetlusega ja seda reguleerib PlanS. KSH-s käsitletavat valdkonnad ja muud tingimused on määratletud KeHJS-es.

KSH menetlusetapp	Vastutav osapool
KSH algatamisest teatamine	Planeeringu algataja
KSH programmi/VTK eelnõu koostamine	KSH juhtekspert (töörühm) koostöös planeeringu koostajaga
KSH programmi/VTK eelnõu avalikustamine	Planeeringu koostamise korraldaja
KSH programmi/VTK avalik arutelu korraldamine ja läbiviimine	Planeeringu koostamise korraldaja ja KSH juhtekspert
KSH programmi/VTK nõuetele vastavuse kontroll	Planeeringu koostamise korraldaja
KSH programmi/VTK nõuetele vastavaks tunnistamisest teatamine	Planeeringu koostamise korraldaja
KSH aruande eelnõu koostamine	Planeeringu juhtekspert (töörühm)
KSH aruande eelnõu avalikustamine	Planeeringu koostamise korraldaja
KSH aruande avalik arutelu korraldamine ja läbiviimine	Planeeringu koostamise korraldaja ja KSH juhtekspert
KSH aruande nõuetele vastavuse kontroll	Planeeringu koostamise korraldaja
KSH aruande nõuetele vastavaks tunnistamisest teatamine	Planeeringu koostamise korraldaja
Planeeringu kehtestamisest teatamine	Planeeringu koostamise korraldaja

KSH aruande eelnõu tuleb **kooskõlastamiseks** saata valitsusasutustele, kellega koostöös planeeringut koostatakse (sh Keskkonnaametile) ning asutustele ja isikutele, keda menetlusse aktiivselt kaasatakse. **Asjaomane asutus ei kooskõlasta** KSH aruannet juhul, kui:

- Esineb otsene vastuolu õigusaktiga.
- Aruandes on puudulik informatsioon, mis mõjutab aruande lõppjäreltusi ja sellest tulenevalt võib planeeringu elluviimisel eeldatavalt kaasneda oluline ebasoodne keskkonnamõju.

Tuginedes asjaomaste asutuste kooskõlastustele, **kontrollib planeeringu koostamise korraldaja** seaduses ettenähtud aja jooksul kooskõlastuste saamisest arvates:

- Aruande vastavust nõuetele vastavaks tunnistatud KSH programmile
- Aruande vastavust seaduses sätestatud nõuetele
- Aruande asjakohasust ja piisavust strateegilise planeerimisdokumendi kehtestamiseks
- Aruande kohta esitatud ettepanekute ja vastuväidete arvestamist või arvestamata jätmist

Kui planeeringu koostamise korraldaja leiab, et KSH aruanne vastab nõuetele, teeb ta otsuses ettepaneku seiremeetmete kohta.

Seiremeetmete eesmärk on teha varakult kindlaks, kas planeeringu elluviimisega kaasneb oluline ehk oluline ebasoodne keskkonnamõju, ning rakendada ebasoodsat keskkonnamõju vältivaid ja leevendavaid meetmeid. Planeeringu kehtestaja peab seiremeetmed kehtestama koos selle kehtestamisega või esitama planeeringus põhjenduse, miks KSH seiremeetmeid ei kehtestata. **Kehtestatud seiremeetmed on planeeringu elluviijale järgimiseks kohustuslikud.** Seirel võib kasutada olemasolevat keskkonnaseiresüsteemi või planeeringu elluviimisega kaasneva keskkonnamõju jälgimiseks kavandatud seiret. Seire võib toimuda ühe või mitme planeeringu alusel kavandatud tegevuse raames.

2.9 Riikidevaheline koostöö piiriüleses KSH-s

Eesti osaleb teise riigi piiriüleses KMH-s/KSH-s ning Eesti piiriülene KMH/KSH korraldatakse rahvusvahelistes kokkulepetes, piiriülese keskkonnamõju hindamise konventsioonis ja selle keskkonnamõju strateegilise hindamise protokollis ning KeHJS-es sätestatud korras.

ÜRO Euroopa Majanduskomisjoni 25. veebruari 1991. aasta piiriülese keskkonnamõju hindamise konventsioonis (**Espoo konventsioon**).

2003. a mais võeti vastu Espoo konventsiooni **KSH ehk Kiievi protokoll**, mille kohaselt tuleb kavade ja programmide keskkonnamõju strateegilisel hindamisel anda mh hinnang nende riigipiiriülelele mõjule.

Piiriülest keskkonnamõju strateegilist hindamist reguleerib Euroopa Liidus **KSH direktiiv**.

Eesti on sõlminud **kahepoolsed piiriülese keskkonnamõju hindamise kokkulepped** Lätiga(1997) ja Soomega (2002).

Eestis korraldab piiriülese keskkonnamõju alast koostööd **Kliimaministeerium**. Kui kavandatava tegevusega võib eeldatavalt kaasneda oluline piiriülene keskkonnamõju, tuleb sellest teavitada Kliimaministeeriumit.

Riigipiiriülese keskkonnamõju esinemise võimalikkuse tuvastab KSH algataja.

2.10 Kohtupraktika ülevaade

Kohtupraktika on detailsemalt lahti seletatud lisalugemises #2.

2.10.1 Eesti kohtupraktika ülevaade

Kohtuasja teema ja number	Kohtulahendis käsitletud põhiküsimused
Tallinna-Helsingi tunnel 3-21-2682/25	Strateegilise tasandi otsused KMH ja KSH eristamine Menetluse roll ja juhtimine Huvide tasakaalustamine
Tartu Hipodroomi elamuarendus 3-20-1329/48	KMH ja KSH eristamine KSH algatamata jätmise ja algatamise vajadus, algatamata jätmise mõju KSH osapooled ja nende rollid, uurimispõhimõtte (HMS § 6) ja haldusorganite vastutus, Keskkonnaameti kooskõlastus Detailplaneeringu eesmärk ja elluviimine Kaitsealuste liikide ümberasustamise võimalikkus
Enefit õlitehas 3-20-771/103	KSH kliimamõju hindamine KMH ja KSH vahekord KSH täielikkus ja asjakohasus
Ärihoone arendus Viimsis 3-21-125/47	KSH eelhinnangu puudused Rohevõrgustiku puhverala mõju hindamine
Tammelaane arendus Viimsis 3-20-1310/52	KSH eelhinnang ja KSH menetluse lõpetamine/loobumine
Täite- ja puistematerjalide sorteerimise ja ladustamise platsid Tori vallas 3-20-597/80	KSH aruanne ja planeering
Rail Baltic 3-18-529/137	KSH sisu. Mille mõju, millal ja miks hinnatakse?
MTÜ Hiiu Tuul 3-16-1472/92	Varajane mõjude hindamine, raamistiku loomine Kumulatiivsed mõjud KSH ja KMH vahekord

	<p>Millal on planeerimismenetluses vaja algatada KSH?</p> <p>Teabe ja uuringute tähtsus, KSH hindamine arendustegevuse parameetreid täpsemalt mitte teades</p> <p>Alternatiivide kaalumine, maksimumstsenaarium</p>
<p>Tuulegeneraatorid Hanila vallas</p> <p>3-3-1-88-15</p>	<p>KSH algatamise vajadus</p> <p>KSH kumulatiivne mõju</p>
<p>Uus tiheasustusala Jõelähtmes ranna-alal</p> <p>3-14-50223/43</p>	<p>KSH osapooled ja rollid (Keskkonnaamet)</p>
<p>Elamuarendus Pirita tee ääres</p> <p>3-3-1-48-11</p>	<p>KSH algatamise kaalutlusruum</p> <p>KSH vajalikkuse otsustamine</p> <p>KSH algatamata jätmise kui menetlusviga ja vaidlustamise õigus</p>
<p>Elamuarendus Pirita tee ääres</p> <p>3-3-1-64-11</p>	<p>KSH eelhinnang</p>
<p>Paisud Sindi vallas</p> <p>3-08-888/55</p>	<p>KSH algatamine millises menetluse etapis</p> <p>KSH osapooled ja nende roll</p>
<p>Raudbetoelementide tehas Põltsamaa vallas</p> <p>3-3-1-87-08</p>	<p>Alternatiivsete asukohtade kaalumine</p>

2.10.2 Euroopa Liidu kohtupraktika ülevaade

C-404/09, komisjon vs Hispaania, p 80; C-531/13, Marktgemeinde Straßwalchen jt, p-d 43–47; C-141/14, komisjon vs. Bulgaaria, p-d 95–96	Kumuleeruv mõju
Euroopa kohtu otsus asjas C-127/02: Waddenzee, p-d 43–49	Natura hindamise vajadus
Euroopa Kohtu otsus asjas C-404/09: komisjon vs Hispaania, p 99	Hindamise asjakohasus
Euroopa Kohtu otsus asjas C-142/07: Ecologistas en Acción-CODA, p 44; C-141/14: komisjon vs. Bulgaaria, p 95	Tegevuse jagamine osadeks ning kumuleeruvad mõjud
Euroopa Kohtu otsus asjas C-399/14: Grüne Liga Sachsen & Ors v Freistat Sachsen	Järelhindamine Leevendusmeetmed, alternatiivsed lahendused
Euroopa Kohtu otsus asjas C-671/16: Inter-Environnement Bruxelles asbl and Others	KSH kohustuslikkus Millal peab KSH läbi viima
Euroopa Kohtu otsus asjas C-41/11: Inter-Environnement Wallonie ASBL vs Région Wallonne	KSH kohustuslikkus
Euroopa Kohtu otsus asjas C-420/11: Weltertage des Heiligen Franziskus	KSH kohustuslikkus
Euroopa Kohtu otsus asjas C-9/22: NJ and OZ v An Bord Pleanála and Others	KSH kohustuslikkus
Euroopa Kohtu otsus asjas C-24/19 A jt versus Gewestelijke stedenbouwkundige ambtenaar van het departement Ruimte Vlaanderen, afdeling Oost-Vlaanderen	KSH kohustuslikkus
Euroopa Kohtu otsus asjas C-142/07: Ecologistas en Acción-CODA vs. Ayuntamiento de Madrid	KSH vajadus
Euroopa Kohtu otsus asjas C-567/10: Inter-Environnement Bruxelles ASBL vs Region de Bruxelles-Capitale	KSH algatamise kaalumise

3 Natura hindamine



3.1 Millega koolituspäeval tegeletakse?

- Natura hindamise olemuse ja vajaduse väljaselgitamisega
- Natura hindamise etappidega
- Natura hindamise õigusliku raamistikuga
- Natura hindamise kavandamisega

Mis on kõige olulisemad küsimused, mis peaksid vastatud saama?



A series of horizontal dashed lines for writing.

3.2 Natura 2000

Natura 2000 on üle-euroopaline looduskaitsealade võrgustik. Natura loodusalad on kaitse alla võetud loodusdirektiivi alusel ja Natura linnualad linnudirektiivi alusel.

Võrgustiku nimetuses olev number 2000 tuleneb asjaolust, et loodusdirektiivi jõustumisel loodeti Natura võrgustik valmis saada aastaks 2000. Tegelikult võttis protsess märksa kauem aega.

Eesti Natura 2000 võrgustik koosneb 542 loodusalast ja 66 linnualast, kusjuures linnualad on reeglina kaetud ka loodusaladega. Natura 2000 aladega on kaetud 17 protsenti Eesti maismaa territooriumist ning umbes 20 protsenti merealast.

Natura alade kaitse-eesmärkideks pole automaatselt kõik nende alal leiduvad loodus- ja linnudirektiiviga kaitstavad liigid ja elupaigatüübid, vaid ainult need, mille kaitseks konkreetsed alad on moodustatud ehk liigid ja elupaigatüübid, mis on alade kaitse-eesmärgina määratletud. Natura alade kaitse eesmärgid on sätestatud Vabariigi Valitsuse korralduses 05.08.2004 nr 615 „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri“. Alade kaitse-eesmärgiks olevad liigid ja elupaigatüübid on fikseeritud ka Natura standard-andmevormil⁶.

Lisaks Natura alade eesmärgina fikseeritud liikidele ja elupaigatüüpidele on aladel kvantitatiivsed kaitse-eesmärgid, mis on fikseeritud alade kaitsekorralduskavades. Nendeks on elupaigatüüpide pindala ja seisund ning liikide puhul alale jääva asurkonna suurus isendite arvuna või pesitsevate paaride arvuna (lindude puhul). Taimeliikide puhul on eesmärgiks elupaiga pindala ja vahel ka isendite arv.

Kuna Natura võrgustikku kuulumine ei kehtesta alale Eesti õigusruumi mõistes automaatselt kaitsereežiimi, on Natura alad võetud Eestis LKS alusel kaitse alla kaitsealade, hoiualade või püsielupaikadena.

⁶ Natura 2000 võrgustiku üle-euroopaline infoleht, <http://natura2000.eea.europa.eu/#>



A series of horizontal dashed lines for writing, spanning the width of the page.

3.2.1 Ülesanne #1

Milliseid on teie arvates KSH (mõjude osas kaitstavatele loodusobjektidele) ja Natura hindamise sisulised sarnasused ja erinevused?



A series of horizontal dashed lines for writing.

3.3 Natura hindamise olemus, üldpõhimõtted ja õiguslik raamistik

3.3.1 Natura hindamise olemus ja üldpõhimõtted

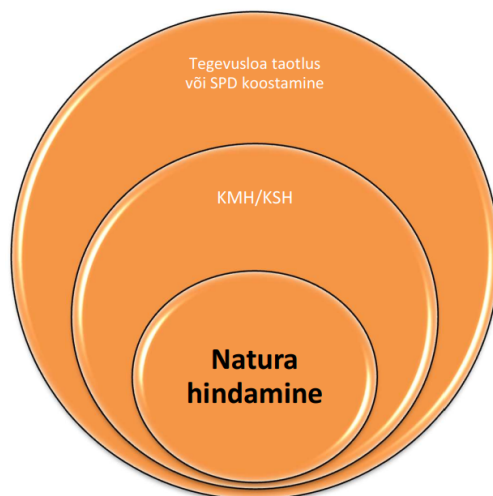
Natura hindamine on kavade ja projektidega, sh **planeeringutega** kaasneva mõju hindamine Natura 2000 võrgustiku alale.

- Natura hindamise vajadust tuleb kaaluda kõigil juhtudel, v.a juhul, kui planeering on otseselt seotud või vajalik Natura ala kaitse korraldamiseks.
- Natura hindamisest võib loobuda vaid juhul, kui objektiivse teabe põhjal on välistatud, et tegevus võib kas üksi või koosmõjus teiste tegevustega ei saa mõjutada ebasoodsalt Natura ala kaitse-eesmärke.
- Planeeringu mõju Natura alale tuleb hinnata liikide ja elupaigatüüpide suhtes, kelle/mille kaitseks antud Natura ala on moodustatud.
- Planeeringu võib kehtestada üksnes siis, kui otsustaja on Natura hindamise põhjal veendunud, et kava või projekt ei mõjuta ebasoodsalt Natura ala kaitse-eesmärke ja ala terviklikkust.

Loodusdirektiiv ei määratle, kuidas peavad olema omavahel seotud KMH/KSH menetlus ja Natura hindamine, seega on EL-i liikmesriigid rakendanud erinevaid lähenemisi. Riigid on enamasti ühendanud Natura hindamise KMH/KSH menetlusega. **Eesti praktikas ja õigusruumis toimub Natura hindamine tavaliselt KMH ja KSH menetluse käigus.**

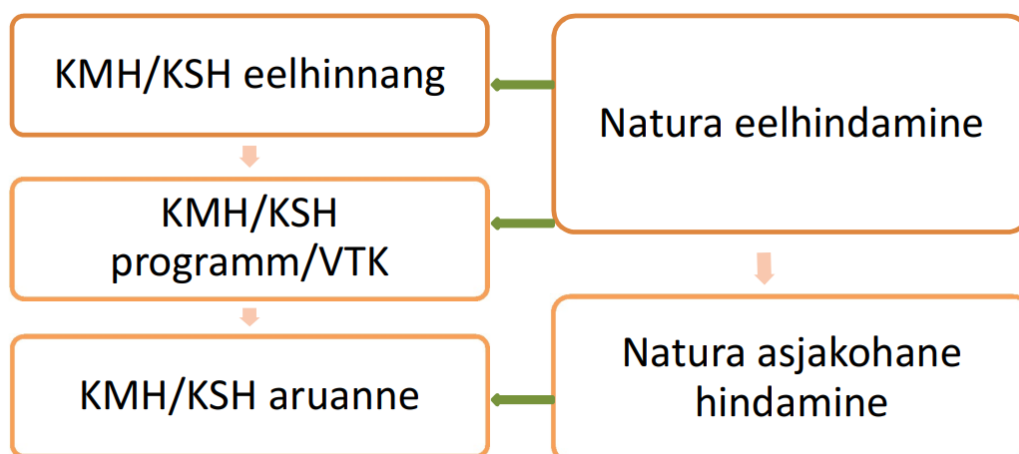
Samas ei pea see alates 2023. aastast enam nii olema. Näiteks võib tekkida vajadus **eraldiseisva Natura hindamise** järgi siis, kui kasutatakse nn riigikaitse erandit (strateegilise planeerimisdokumendi puhul, mille ainus eesmärk on riigi julgeoleku tagamine või hädaolukorra lahendamine). Kui aga keskkonnamõju võib riigikaitse erandi puhul jätta hindamata, ei ole EL-i õiguse järgi lubatud jätta hindamata mõju Natura 2000 võrgustiku alale. Sellisel juhul viiakse Natura hindamine läbi eraldi.

3.3.2 Natura hindamine KSH raames



Joonis 1. Natura hindamise integreeritus KMH/KSH protsessi (Aunapuu, Kutsar, Eschbaum, 2019)⁷

KeHJS-e järgi tuleb KSH algatada, kui planeering on aluseks tegevusele, mille korral ei ole objektiivse teabe põhjal välistatud, et sellega võib kaasneda eraldi või koos muude tegevustega eeldatavalt **oluline ebasoodne mõju Natura 2000 võrgustiku ala kaitse-eesmärgile**, ja mis ei ole otseselt seotud ala kaitsekorraldusega või ei ole selleks otseselt vajalik. Kui KSH algatatakse, toimuvad kõik Natura hindamise etapid osana KSH menetlusest. Planeeringu puhul tuleb arvestada sellega, et planeeritava tegevuse mõju võib avalduda ka kaugemale ehk Natura aladele, mis paiknevad väljaspool planeeringuala.



Joonis 2. Natura hindamise ja KMH/KSH protsesside omavahelised seosed (Aunapuu, Kutsar, Eschbaum, 2019)

⁷ A. Aunapu, R. Kutsar, K. Eschbaum, 2019. Juhised Natura hindamise läbiviimiseks loodusdirektiivi artikli 6 lõike 3 rakendamisel Eestis.

KSH programmis tuleb näidata ka võimalikku mõju Natura 2000 võrgustiku alale ning tuleb välja tuua, kas on KSH aruande faasis tuleb läbi viia Natura hindamine ja milliseid konkreetseid Natura alasid see peab käsitlema. Natura eelhindamise võib teostada ka KSH programmi faasis, kui selle jaoks on kavandatava tegevuse osas piisavalt infot.

KSH aruanne peab muu hulgas sisaldama:

- Planeeringu elluviimisest lähtuvaid keskkonnaprobleeme, eelkõige neid, mis on seotud kaitstavate loodusobjektidega, sealhulgas Natura 2000 võrgustiku aladega.
- Vajaduse korral ülevaadet planeeringu elluviimisega eeldatavalt kaasneva ebasoodsa keskkonnamõju põhjustatava võimaliku kahjustuse reaalistest hüvitusmeetmetest, samuti nende meetmete tõhususe ja vajaliku rakendusmahu hinnangut.

KeHJS-es on kirja pandud ka selged erisused, mida peab Natura 2000 võrgustiku alal KSH läbiviimisel silmas pidama.

- Kui hinnatakse mõju Natura 2000 võrgustiku alale, peab KSH-s eelkõige arvestama ala kaitse-eesmärki ja ala terviklikkust.
- Enne KSH aruande nõuetele vastavuse kontrolli (mida teeb Keskkonnaamet), peab aruande koostajalastama kaitstava loodusobjekti valitsejaga (KOV või Keskkonnaamet).
- Planeeringu võib kehtestada juhul, kui seda lubab kaitsekord ning kehtestaja on veendunud, et kavandatav tegevus ei mõjuta ebasoodsalt Natura 2000 võrgustiku ala(de) terviklikkust ega kaitse-eesmärke.
- Sellest reeglist on üks erand: kui tegevusel puuduvad alternatiivid ning see on vajalik avalikkuse jaoks esmatähtsatel ja erakordselt tungivatel, sealhulgas sotsiaalset või majanduslikku laadi põhjustel, võib planeeringu kehtestada Vabariigi Valitsuse nõusolekul.
- Seejuures on oluline, et kui planeering mõjutab eeldatavalt ebasoodsalt Natura ala esmatähtsat looduslikku elupaigatüüpi või esmatähtsat liiki, võib valitsus nõusoleku anda vaid juhul, kui see on seotud inimese tervise, elanikkonna ohutuse või olulise soodsa mõjuga keskkonnaseisundile. Kui ei ole, ei tohi planeeringut kehtestada enne Euroopa Komisjonilt arvamuse saamist.
- Kui ülal nimetatud erandlikel põhjustel otsustatakse planeering kehtestada, tuleb planeeringus seada hüvitusmeetmete rakendamise kohustus, tagamaks Natura 2000 võrgustiku üldise sidususe kaitset. Vastu võetud hüvitusmeetmetest teavitab Keskkonnaministerium Euroopa Komisjoni. Planeeringu elluviimisega ei tohi alustada enne hüvitusmeetmete rakendamist. Hüvitusmeetmed on:
 - Elupaikade taastamine
 - Uute elupaikade loomine
 - Olemasolevate elupaikade kvaliteedi tõstmine
 - Muud meetmed, mis aitavad vältida Natura 2000 võrgustiku sidususe edasist vähenemist
- Hüvitusmeetmed võivad olla elluviidavad ka väljaspool planeeringuala.

Natura hindamise mistahes etapp peab olema keskkonnamõju hindamise dokumendis (eelhinnang, programm, VTK, aruanne) esitatud selgelt eristatava osana.

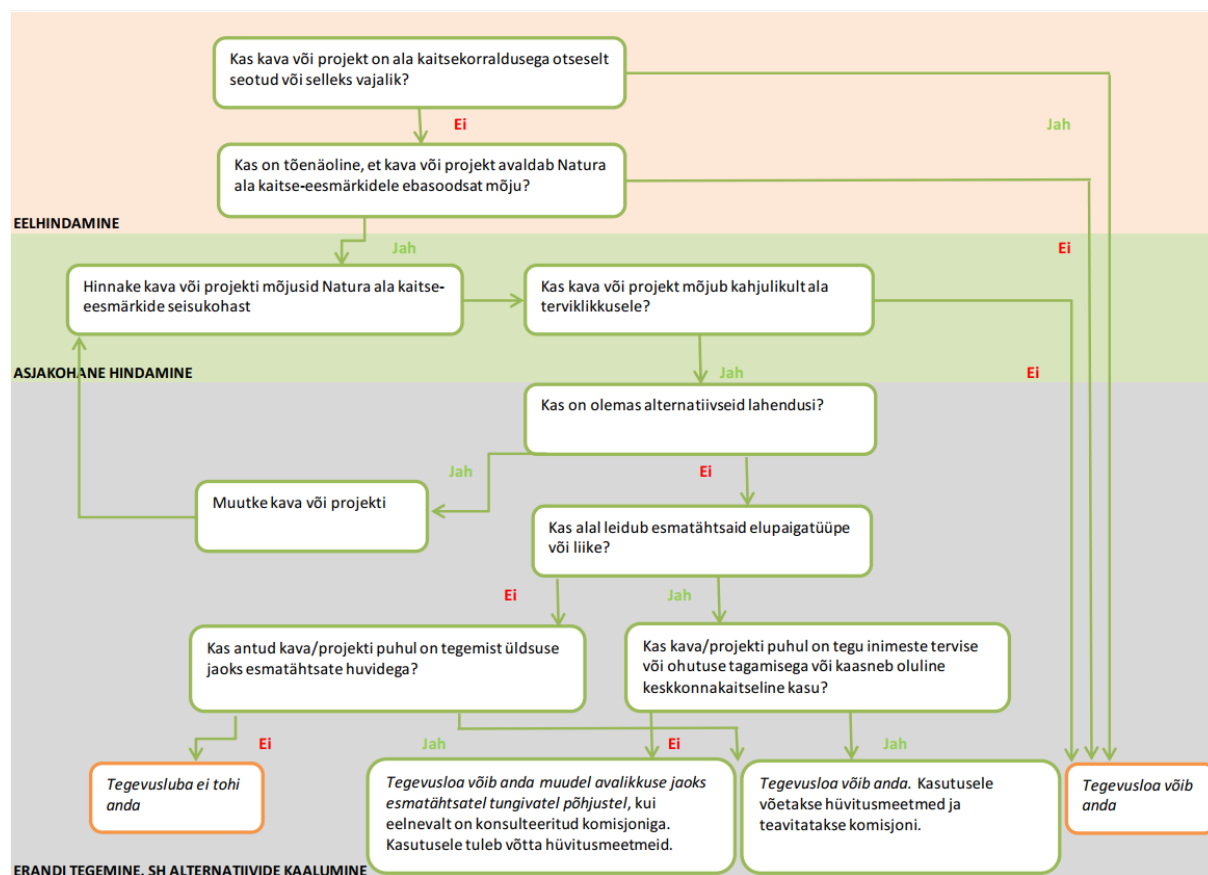
3.3.3 Natura hindamine eraldiseisva menetlusena

Mõju Natura 2000 võrgustiku aladele võib hinnata ka eraldiseisva menetlusena. Seda tehakse juhul, kui planeeringu menetlemisel ei algatata keskkonnamõjude strateegilist hindamist (näiteks kui kasutatakse riigikaitse erandit), kuid planeering võib siiski eelduslikult Natura alale ebasoodsat mõju avaldada. Eraldiseisva menetluse reeglid on kehtestatud LKS 10. peatükis. **Üldised põhimõtted ja hindamise etapid on eraldiseisvas hindamises samad, nagu siis, kui Natura hindamine viiakse läbi koos KSH menetlusega.**

3.4 Natura hindamise etapid

Natura hindamise protsess jaguneb kolmeks etapiks:

1. **Natura eelhindamine** (*screening*, sõelumine)
2. Asjakohane hindamine
3. **Erandi tegemine**, sh alternatiivide kaalumine



Joonis 3. Natura hindamise üldskeem (Aunapuu, Kutsar, Eschbaum, 2019)

Joonisel on kasutatud termineid „kava või projekt“ ning „tegevusloa andmine“; planeerimismenetluse puhul peaks selle all mõistma planeeringut ning selle kehtestamist.

3.4.1 I etapp – Natura eelhindamine

Natura eelhindamine hõlmab endas järgmisi samme.

- Tehakse kindlaks, kas planeering on Natura ala kaitsekorraldusega otseselt seotud või selleks vajalik.
- Planeeringu kirjeldus ja kavandatava tegevusega kaasnevate mõjude tuvastamine ning mõjuala ulatuse määratlemine.
- Kavandatava tegevuse mõjualasse jäävate Natura alade iseloomustus.
- Tõenäoliselt ebasoodsate mõjude prognoosimine.

Planeeringu võib kehtestada ainult juhul, kui eelhindamise tulemusena on otsustaja piisavalt kindel, et strateegilise planeerimisdokumendi elluviimine ei avalda ala mõjualasse jääva Natura ala kaitse-eesmärkidele ebasoodsat mõju.

Mõjude prognoos ei ole veel lõpliku hinnangu andmine, vaid võimaliku mõju olulisuse tuvastamine, mille tulemusena saab otsustada, kas on vajalik liikuda asjakohase hindamise etappi. Natura eelhindamise erisus seisneb selles, et mõju tuvastamisel peab arvestama üksnes tõenäolist mõju Natura ala kaitse-eesmärkidele ning eelhindamisel ei saa arvestada leevendavate meetmetega.

Natura eelhindamise tulemusena jõutakse ühele järeltulele kolmest võimalikust:

1. Ebasoodne mõju Natura ala kaitse-eesmärkidele on välistatud ja täismahulist ehk asjakohast hindamist pole vaja läbi viia.
2. Ebasoodne mõju Natura ala kaitse-eesmärkidele ei ole teada ning pole piisavalt informatsiooni järeltulete tegemiseks, seega tuleb jätkata asjakohase hindamisega.
3. Tõenäoliselt kaasneb ebasoodne mõju Natura ala kaitse-eesmärkidele ning tegevuse kavandamise jätkamise soovi korral tuleb jätkata asjakohase hindamisega, mis võimaldab kavandada meetmeid mõjude leevendamiseks.

3.4.2 II etapp – Natura asjakohane hindamine

Natura hindamise II etapp on asjakohane hindamine (ehk täishindamine).
See on:

- Natura alale, kas eraldi või koos teiste kavade või projektidega avalduva tõenäoliselt ebasoodsa mõju detailne hindamine, lähtudes ala kaitse-eesmärkidest, ning
- leevendavate meetmete väljatöötamine, mis peavad tagama Natura ala kaitse-eesmärkide saavutamise ja ala terviklikkuse säilimise.

Natura ala **terviklikkuse** all ei peeta silmas mitte üksnes terviklikku ruumilist säilimist, vaid ala loodusliku struktuuri ja funktsioonide ning kaitse-eesmärgiks olevate liikide ja elupaigatüüpide säilimist.

Asjakohane hindamine viiakse läbi iga Natura ala, nii linnu- kui loodusala kohta eraldi ning asjakohase hindamise fookuseks on alale seatud kaitse-eesmärgid ja konkreetsetel liigid ja/või elupaigatüübid, mille kaitseks Natura ala on määratud, ning nendele kaitsekorralduskavaga püstitatud kaitse-eesmärgid.

Natura asjakohase hindamise eksperdiks saab LKS § 69⁵ kohaselt olla eriteadmistega isik, kellel on Natura 2000 võrgustiku ala kaitstava liigi või elupaigatüübi uurimisel või nendele avalduva mõju hindamisel pikaajalised kogemused ning kes tunneb Natura hindamise menetluse põhimõtteid. Vajaduselt tuleb ekspertgruppi kaasata potentsiaalselt mõjutatavaid liike ja elupaigatüüpe tundvaid eksperte.

Asjakohase hindamise järeldused peavad otsustajatel võimaldama otsustada, kas kava või projekt avaldab „ala terviklikkusele negatiivset mõju“. **Kavandatav tegevus või strateegilise planeerimisdokumendi elluviimine ei tohi Natura ala loodusväärusi kahjustada ja otsustaja peab olema otsuste tegemisel selles veendunud.**

Kui planeeringu koostamise etapis on kaalumisel mitu võimalikku alternatiivi, on otstarbekas Natura asjakohane hindamine läbi viia kõikidele alternatiividele samaaegselt.

Oluline on mitte segi ajada Natura hindamisprotsessi osaks olevat alternatiivide hindamist KSH alternatiivide võrdlemise ja hindamise protsessiga. Kõiki kavandatava tegevuse alternatiive tuleb esmalt hinnata vastavalt Natura hindamise põhimõtetele ning selgitada välja tegevuse realiseerimise võimalikkus Natura hindamise seisukohast. See tähendab, et kavandatava tegevuse alternatiivide kaalumisel ei tohi mõju Natura kaitse-eesmärkidele ja terviklikkusele hinnata samaväärse tegurina teiste tegurite seas.

Natura asjakohasel hindamisel võivad olla järgmised tulemused:

1. Ebasoodne mõju Natura alale puudub või kavandatavad leevendavad meetmed tagavad Natura ala terviklikkuse säilimise ja kaitse-eesmärkide saavutamise. Planeeringu võib kehtestada ja selle etapiga Natura hindamise protsess piirdub.

2. Leevendavad meetmed ei taga Natura ala terviklikkust ega kaitse-eesmärkide saavutamist. Tuleb loobuda kavandatavast tegevusest või asuda otsima uusi/täiendavaid alternatiivseid lahendusi, mille korral ebasoodsad mõjud puuduvad või on leevendatavad või jätkata etapiga III – erandi tegemine.
3. Hindamise tulemusena võib jõuda ka seisukohale, et planeeringut (või nende alltegevusi) pole võimalik ellu viia ning hindamine lõpeb või jätkub etapiga III – erandi tegemine.

3.4.3 III etapp – erandi tegemine

Esineb olukordi, kus mistahes teadaoleva lahendusvariandi rakendamisel pole võimalik ebasoodsat mõju Natura alale vältida, mistõttu ei saa ala kaitse-eesmärke saavutada ehk Natura 2000 terviklikkust tagada. Selliste olukordade tekkimisel on kaalukaasil planeeringu vajadus avaliku huvi vaatevinklist ehk kas seda planeeringut on avalikes huvides väga vaja. Juhul, kui planeering on siiski avalikkuse jaoks möödapääsmatult vajalik, tekib erandi tegemise vajadus. Seda nimetatakse **AETP olukorraks**: avalikkuse jaoks esmatähtsad ja erakordselt tungivad põhjused (inglise keeles IROPI – *imperative reasons of public interest*).

Natura erandi etappi jõudmiseks peavad olema eelnevad Natura hindamise etapid (s.t eel- ja asjakohane hindamine) läbitud, seega on võimalik mõjuhindamise menetluses Natura erandi tegemisest rääkida alles mõjuhindamise aruande koostamise etapis.

Planeeringu üle otsustaja peab põhjendama AETP olukorda. Seda teeb otsustaja pärast Natura asjakohast hindamist, võttes selle kohta vaheseisukoha.

AETP põhjenduses peab kaaluma järgmisi komponente.

1. **Avalik huvi** – otsustajal tuleb kirjeldada avalikku huvi, sealjuures selgitada, millist ja mis mahus pikaajalist avalikku hüve kavandatav planeering ühiskonnale toob.
2. **Erakordselt tungivad põhjused** – otsustajal tuleb selgitada, kuidas ja mil määral ületab kõnealuselt planeeringust tekkiv kasu Natura ala(de)le tekkiva kahju, mida iga EL-i liikmesriik peab vältima.
3. **Esmatähtis** – otsustajal tuleb selgitada, milles seisneb planeeringu kasu inimeste tervisele, üldisele turvalisusele või parema keskkonnaseisundi saavutamisele.

Vaheseisukohas esitatakse järgmine teave.

1. Vaheseisukoha sisu, milles selgitatakse eranditegemise kaalutlusi, sealhulgas planeeringu avalikke ülekaalukaid omadusi, samuti põhjusi, miks planeeringu Natura asjakohane hindamine ei andnud lahendusvarianti, millega saaks ära hoida ebasoodsa mõju Natura 2000 alale või Natura 2000 võrgustiku sidususele.

2. Märge sellest, kas erandi tegemise puhul lähtutakse põhjustest, mis on seotud inimese tervisega, elanikkonna ohutusega või olulise soodsa mõjuga keskkonnaseisundile või lähtutakse teistest avalikkuse jaoks esmatähtsatest ja erakordselt tungivatest põhjustest, kuna tegevusega kaasneb ebasoodne mõju Natura ala kaitse-eesmärkidele, sealhulgas esmatähtsatele liikidele-elupaigatüüpidele.
3. Info edasise keskkonnamõju hindamise ning selle tulemuste avalikustamise ajakava kohta.

Natura hindamise eranditegemise etapi alguseks on otsustaja vaheseisukoha **kommunikeerimine** mõjuhindamisega seotud ja/või sellesse kaasatud asjaosalistele.

Natura hindamise eranditegemisel osalevad lisaks Natura hindamise tavapärasele asjaosalistele, nagu otsustaja, keskkonnaekspert (KMH või KSH juhtekspert), Natura ekspert, asjaomased asutused ja avalikkus, ka Keskkonnaamet, Keskkonnaministeerium, Vabariigi Valitsus ja Euroopa Komisjon.

Erandi tegemisel peab ette nägema **hüvitusmeetmed**. Hüvitusmeetmete peamine roll on hüvitada tekkiv kahju Natura 2000 võrgustiku sidususele ehk hoida ära ühe või mitme ala kahjustamise tõttu kogu Natura 2000 võrgustiku terviklikkuse kahjustamine. Meetmed peavad olema tekkiva kahju suhtes **proportsionaalsed** ja **looduses rakendatavad**. Hüvitusmeetmed peavad olema paigas, s.t rakendatud enne, kui planeeringut hakatakse ellu viima.

Hüvitusmeetmeid võib jagada järgmiselt:

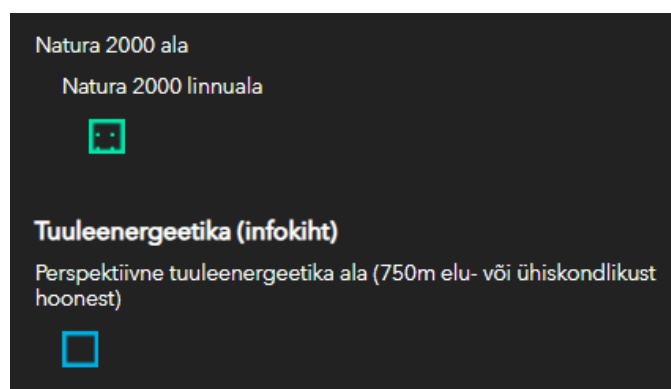
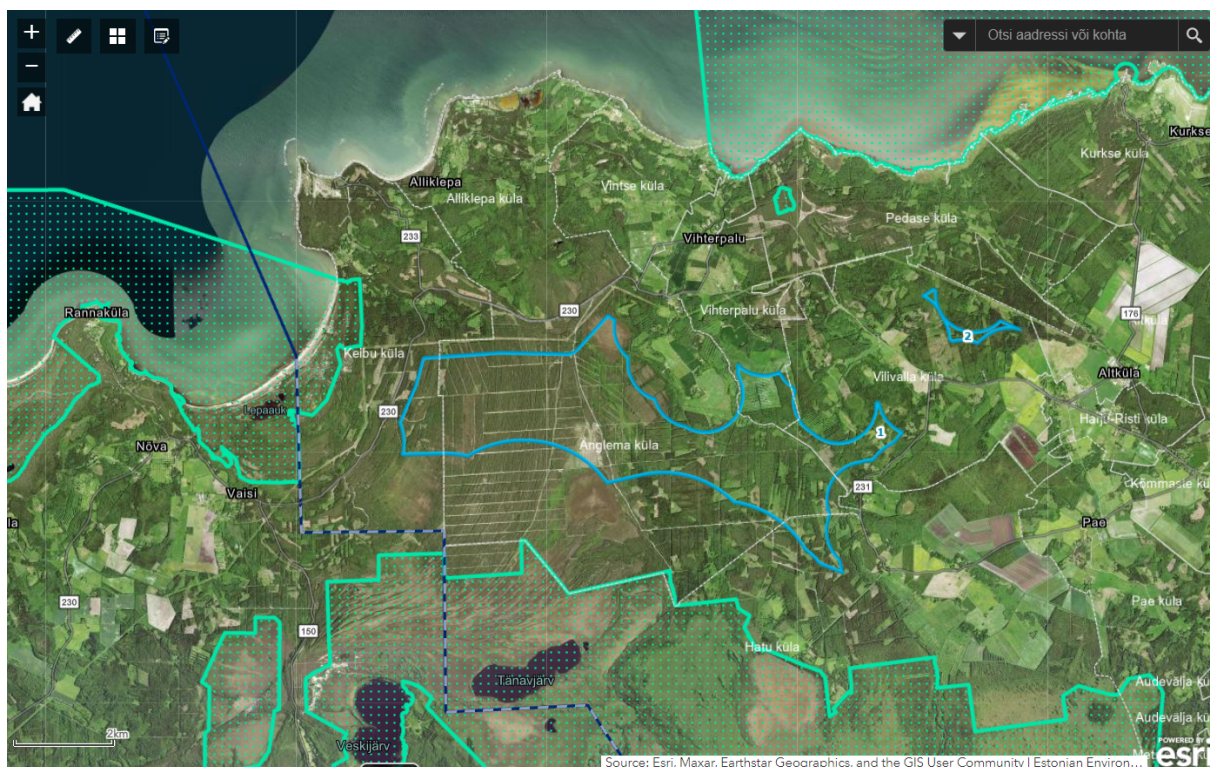
1. Elupaiga(kade) taastamine ja laiendamine olemasoleva(te)l Natura 2000 võrgustiku ala(de)l
2. Elupaikade loomine
3. Uue Natura 2000 võrgustiku ala määramine koos tugimeetme(te) rakendamisega
4. Liikide reintroduktsioon, esinemise taastamine ja populatsiooni tugevdamine, sh näiteks röövlindude või -loomadega
5. Olemasolevate elupaikade kvaliteedi tõstmine
6. Muud meetmed, mis aitavad vältida Natura 2000 võrgustiku sidususe edasist vähenemist

3.5 Praktilised harjutused

3.5.1 Lääne-Harju valla üldplaneeringu koostamine

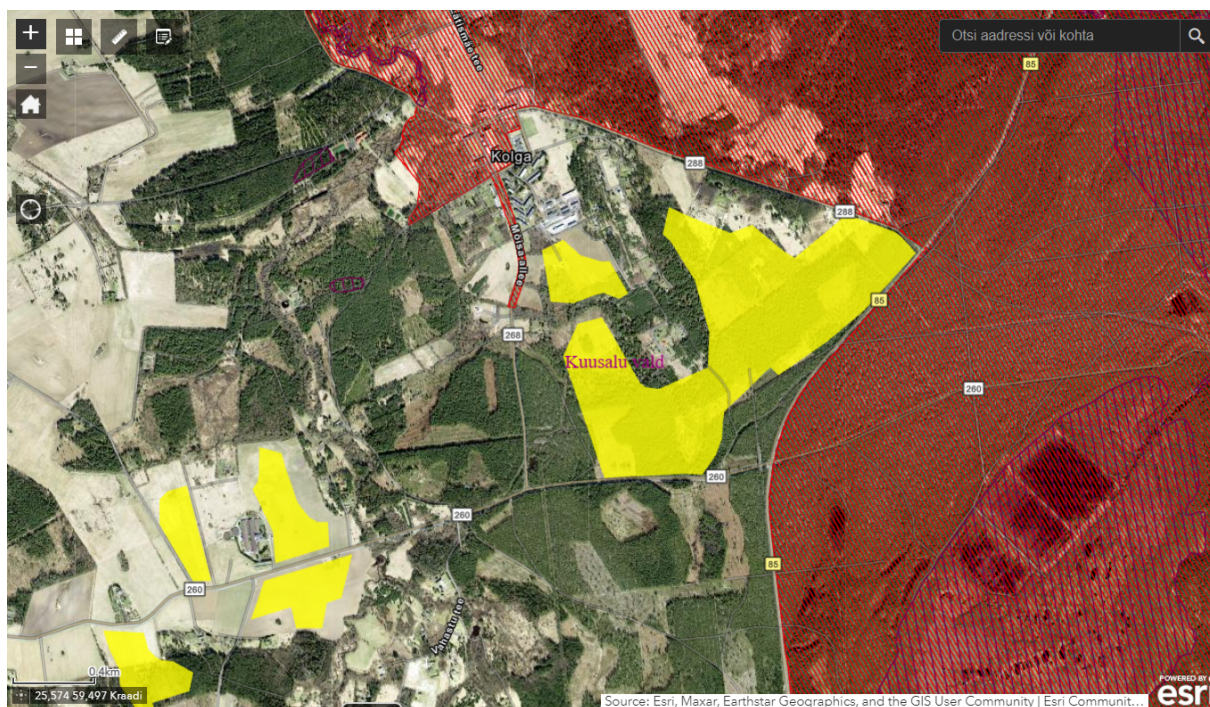
Tuule-energeetika arendusala piirkonda jääb kolm Natura ala: Suursoo-Leidissoo linnu- ja loodusala, Nõva-Osmussaare linnu- ja loodusala ning Pakri linnu- ja loodusala. Tuuleenergeetika ala kavandamisel on rakendatud puhvrit 1,25 või 2 km Natura aladest, sõltuvalt registreeritud I ja II kaitsekategooria linnuliikide elupaikade paiknemisest.

Natura linnualade eesmärgiks on mitmed elektrituulikute osas tundlikud linnuliigid nagu merikotkas, must-toonekurg, samuti rändlinnud (hanelised).



3.5.2 Harju maavarade teemaplaneeringu koostamine

Lubjakivi kaevandamiseks sobiva ala (tähistatud kollasega) naabruses jääb Lahemaa linnu- ja loodusala (punasega). Linnuala eesmärgiks olevate soolindude elupaigad jäävad ca 1 km kaugusele, sama kaugusele jäävad ka loodusala eesmärgiks olevad soolupaigatüübid. Loodusala eesmärgiks olevad metsaelupaigatüübid jäävad kaevandamiseks sobiva ala vahetusse naabrusesse.



Natura eelhindamisel tuvastati, et ei saa välistada mõjusid soolupaigatüüpidele ja metsaelupaigatüüpidele seoses veerežiimi mõjutamise ning tolmu levikuga. Veerežiimi kaudu võivad avalduda kuivendavad mõjud ka soolinnustiku elupaikadele.

Küsimused:

1. Mida tuleb Natura asjakohase hindamise läbiviimisel silmas pidada (milliseid mõjusid hinnata)?
2. Milliseid leevendusmeetmeid on kaevandamisel võimalik rakendada (milliseid tingimusi planeeringus edasiseks seada)?
3. Kui ka asjakohasel hindamisel ei saa ebasoodsaid mõjusid välistada, siis millised on võimalused edasiseks? (asjakohane hindamine – kas on piisavalt infot, lahenduse korrigeerimine, alast loobumine, leevendusmeetmete kavandamine; mõjude täiendav hindamine kaevandamise kavandamise faasis)?



4 Mõjude hindamise hanke lähteülesanne

Taust



A series of horizontal dashed lines for writing, starting from the top of the page and extending to the bottom.

(Planeeringu) eesmärk



A series of horizontal dashed lines for writing, starting from the first line below the pencil icon and extending down the page.

Tehtud tööd, sh uuringud ja analüüsid



A series of horizontal dashed lines for writing, starting from the first line below the pencil icon and continuing down the page.

Hinnatavad mõjuvaldkonnad, sh põhjendused



A series of 20 horizontal dashed lines for writing.

Lisamaterjalid

Lisamaterjalid on kättesaadavad elektrooniliselt.

Lisalugemine #1: Asjakohaste mõjude hindamise praktika analüüs

Lisalugemine #2: Keskkonnamõju strateegiline hindamine

Lisalugemine #3: Natura hindamine